

Den Haag

Emancipatie- monitor 2017

maart 2017

Emancipatiemonitor 2017

Uitgave

Gemeente Den Haag
Dienst Onderwijs, Cultuur en Welzijn
Stafgroep Onderzoek, Strategie en Projecten
8 maart 2017

Redactie

Andrea Romijn

Inlichtingen

Andrea Romijn (andrea.romijn@denhaag.nl)

Dit rapport is met de grootst mogelijke zorgvuldigheid opgesteld. Toch kan het voorkomen dat bepaalde informatie niet (geheel) juist wordt weergegeven. U kunt geen rechten ontleen aan de teksten en cijfers uit dit rapport.

Inhoudsopgave

SAMENVATTING	- 5 -
1 INLEIDING	- 7 -
2 DEMOGRAFISCHE GEGEVENS	- 9 -
2.1 Aantal vrouwen in Den Haag	- 9 -
2.2 Leeftijd	- 11 -
2.3 Prognose	- 12 -
2.4 Etniciteit	- 14 -
2.5 Samenstelling particuliere huishoudens	- 14 -
2.6 Burgerlijke staat	- 16 -
2.7 Kinderen	- 17 -
2.7.1 Leeftijdsgrens 'moeder worden'	- 17 -
2.7.2 Tienermoeders	- 18 -
2.7.3 Peuterspeelzalen en kinderopvangcentra	- 18 -
3 VROUWEN	- 21 -
3.1 Bevorderen van arbeidsparticipatie bij vrouwen	- 21 -
3.1.1 Beroepsbevolking	- 21 -
3.1.2 Vergelijking met andere grote steden	- 23 -
3.1.3 Gemiddeld inkomen	- 23 -
3.1.4 Economische zelfstandigheid	- 24 -
3.1.5 Bijstand	- 26 -
3.1.6 Werkloosheid	- 27 -
3.1.7 Ouderdomsuitkeringen	- 28 -
3.2 Vrouwen in dienst bij de gemeente Den Haag	- 28 -
3.3 Bevorderen van maatschappelijke participatie van vrouwen	- 30 -
3.3.1 Taal in de Buurt	- 30 -
3.3.2 Taal aan Zee	- 31 -
3.3.3 Vrijwilligerswerk	- 32 -
3.4 Mantelzorg	- 33 -
4 LESBIENNES, HOMOSEKSUELEN EN TRANSGENDERS.	- 35 -
4.1 Huwelijk tussen hetzelfde geslacht	- 35 -
4.2 Discriminatie	- 36 -
4.3 Beleidsactiviteiten	- 37 -

Samenvatting

Emancipatie anno 2017 staat voor gelijke rechten voor iedereen. Het uitgangspunt van gelijke rechten en gelijke kansen is niet voor iedereen vanzelfsprekend. In deze Emancipatiemonitor kijken we dan niet alleen naar emancipatie van de vrouw maar ook van lesbiennes, homoseksuelen, biseksuelen en transgenders (LHBT's).

Vrouwen

Iets meer dan de helft van de Hagenaars is vrouw (51%). In de stadsdelen Loosduinen en Haagse Hout is dit percentage iets hoger (52,9 en 52,4%). Volgens de bevolkingsprognose tot 2021 zal het aantal vrouwen ouder dan 65 jaar de komende jaren sterk toenemen. Dat geldt met name voor de leeftijdsgroep 65-74 jaar. Het aantal vrouwen van 85 jaar en ouder zal tot 2021 licht afnemen.

Er zijn meer alleenstaande moeders dan vaders, maar het aantal alleenstaande vaders neemt relatief meer toe dan het aantal alleenstaande moeders (resp. 29% en 12% tussen 2006 en 2016). Het aantal tienermoeders daalt in 2016 naar 108.

Van de Haagse vrouwen (15-75 jaar) heeft 55% een betaalde baan van meer dan 12 uur per week, van de mannen is dat ongeveer 65%. In 2015 is sprake van een groeiend aantal werkzame vrouwen. Circa 15.000 vrouwen werken als zelfstandig ondernemer. Dat is bijna een derde van alle Haagse ondernemers. Vrouwen hebben gemiddeld een lager inkomen dan mannen. Voor beiden geldt dat het inkomen is toegenomen in de afgelopen jaren.

Vrouwen zitten langer in de bijstand dan mannen. Vrouwen maken vaker langer dan 5 jaar gebruik van de bijstand en minder vaak korter dan 3 jaar.

Haagse vrouwen (20-64 jaar) zijn minder vaak economisch zelfstandig dan Haagse mannen (respectievelijk 51% en 64% in 2014). Hoe hoger een vrouw is opgeleid hoe groter de kans dat ze ook economisch zelfstandig is. Van de lager opgeleide vrouwen in 2014 in Den Haag is 26% economisch zelfstandig. Van de hoger opgeleide vrouwen is 74% economisch zelfstandig.

Vrouwen doen even vaak vrijwilligerswerk dan mannen (38% in 2016). Wel zijn er verschillen. Vrouwen zijn ondervetegenwoordigd in de leeftijdscategorie 65-plus (25%). Hoger opgeleide vrouwen doen vaker vrijwilligerswerk dan hoger opgeleide mannen (resp. 48% en 41%).

Vrouwen lijken iets vaker mantelzorg te verlenen dan mannen (resp. 24% en 21%), maar dit verschil is niet significant. Alleen in de leeftijd van 45-64 jaar zien we een heel duidelijk verschil tussen het aandeel vrouwen (38%) en mannen (26%) dat mantelzorg verleent,

Homo's, lesbiennes, biseksuelen en transseksuelen (LHBT's)

In 2015 woonden in Den Haag 1.212 echtparen van hetzelfde geslacht. Dit aantal is in de afgelopen 10 jaar gestaag toegenomen.

1 Inleiding

Voor u ligt de Emancipatiemonitor 2017 die betrekking heeft op 2016. In de monitor is zoveel mogelijk aansluiting gezocht bij het meerjarenbeleidsplan 'Emancipatie 2.1: Nieuwe ronde, gelijke kansen; Actieprogramma 2015-2018'. De opbouw van de monitor is nagenoeg gelijk aan die van 2016¹.

Emancipatie anno 2017 staat voor gelijke rechten voor iedereen. Het uitgangspunt van gelijke rechten en gelijke kansen is niet voor iedereen vanzelfsprekend. In deze Emancipatiemonitor kijken we naar de emancipatie van de vrouw maar ook naar de invloed van mannen op de emancipatie van de vrouw: In welke mate doen mannen vrijwilligerswerk en verlenen zij mantelzorg in vergelijking tot de Haagse vrouwen?

Gelijke rechten en gelijke kansen moeten ook gelden voor lesbiennes, homoseksuelen, biseksuelen en transgenders (LHBT's). In deze monitor kijken we ook hoe het staat met de emancipatie van de LHBT's.

¹ Over een aantal onderwerpen is geen nieuwe data beschikbaar gekomen sinds de Emancipatiemonitor 2016. Het betreft informatie uit de 4-jaarlijkse Gezondheidsmonitor en een aantal thema's uit het Haagse Stadspanel en de Stadsenquête.

2 Demografische gegevens

2.1 AANTAL VROUWEN IN DEN HAAG

Op 1 januari 2016 telde Den Haag 520.697 inwoners waarvan 263.239 vrouwen (51%) en 257.458 mannen (49%). In de stadsdelen Loosduinen, Segbroek, Scheveningen en Haagse Hout wonen meer vrouwen dan mannen. In stadsdeel Laak is het aandeel mannen het grootst. In de stadsdelen Escamp en Leidschenveen-Ypenburg is het aandeel mannen en vrouwen ongeveer gelijk.

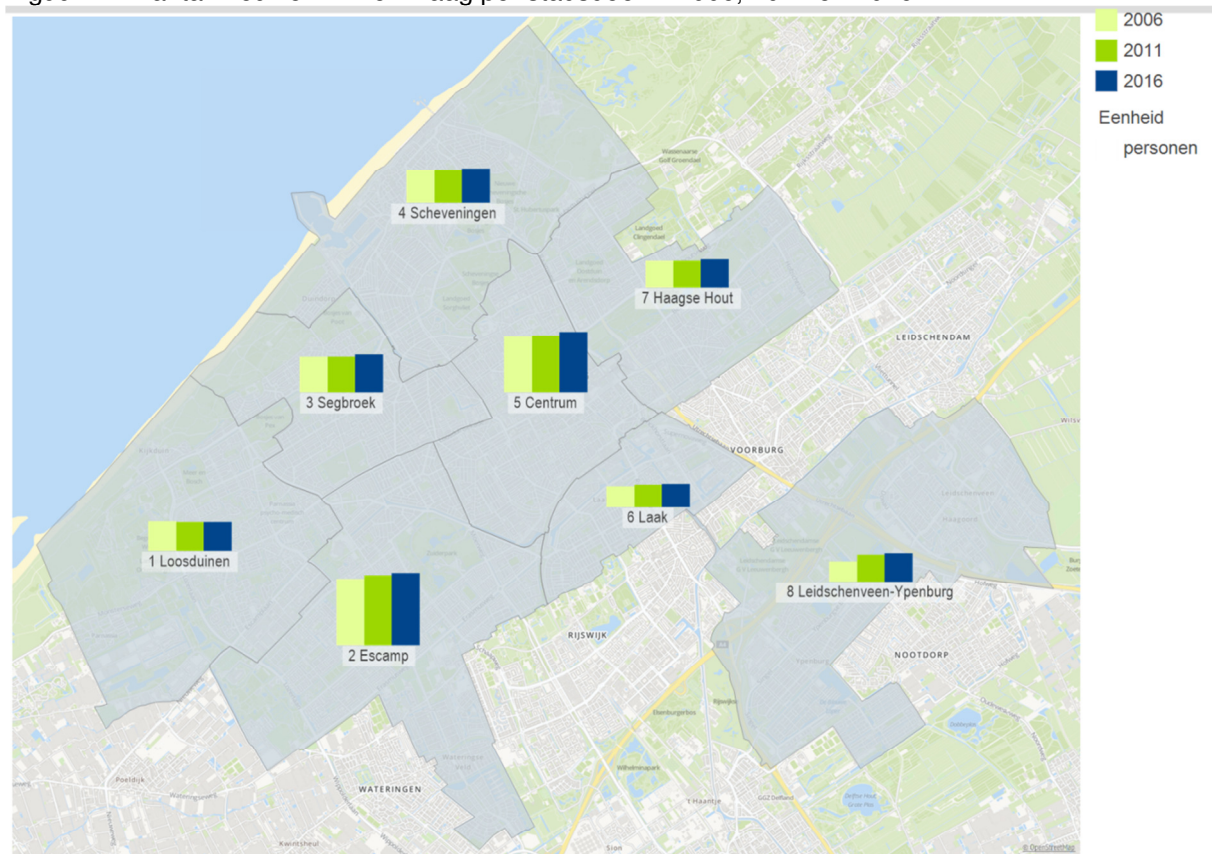
Tabel 2.1 Aantal en percentage vrouwen en mannen in Den Haag per stadsdeel op 1 januari 2016

Stadsdeel	Aantal vrouwen	Aandeel vrouwen (in %)	Aantal mannen	Aandeel mannen (in %)
Loosduinen	24.470	52,9%	21.806	47,1%
Escamp	60.603	49,9%	60.776	50,1%
Segbroek	31.557	51,8%	29.380	48,2%
Scheveningen	28.590	51,5%	26.920	48,5%
Centrum	50.653	49,6%	51.423	50,4%
Laak	19.854	47,7%	21.755	52,3%
Haagse Hout	23.445	52,4%	21.279	47,6%
Leidschenveen- Ypenburg	24.067	49,9%	24.119	50,1%
Totaal	263.239	50,6%	257.458	49,4%

Bron: Den Haag in cijfers/DPZ

In volgende figuur is het aantal vrouwen naar stadsdeel weergegeven en de ontwikkeling van het aantal vrouwen vanaf 2006.

Figuur 2.1 Aantal vrouwen in Den Haag per stadsdeel in 2006, 2011 en 2016

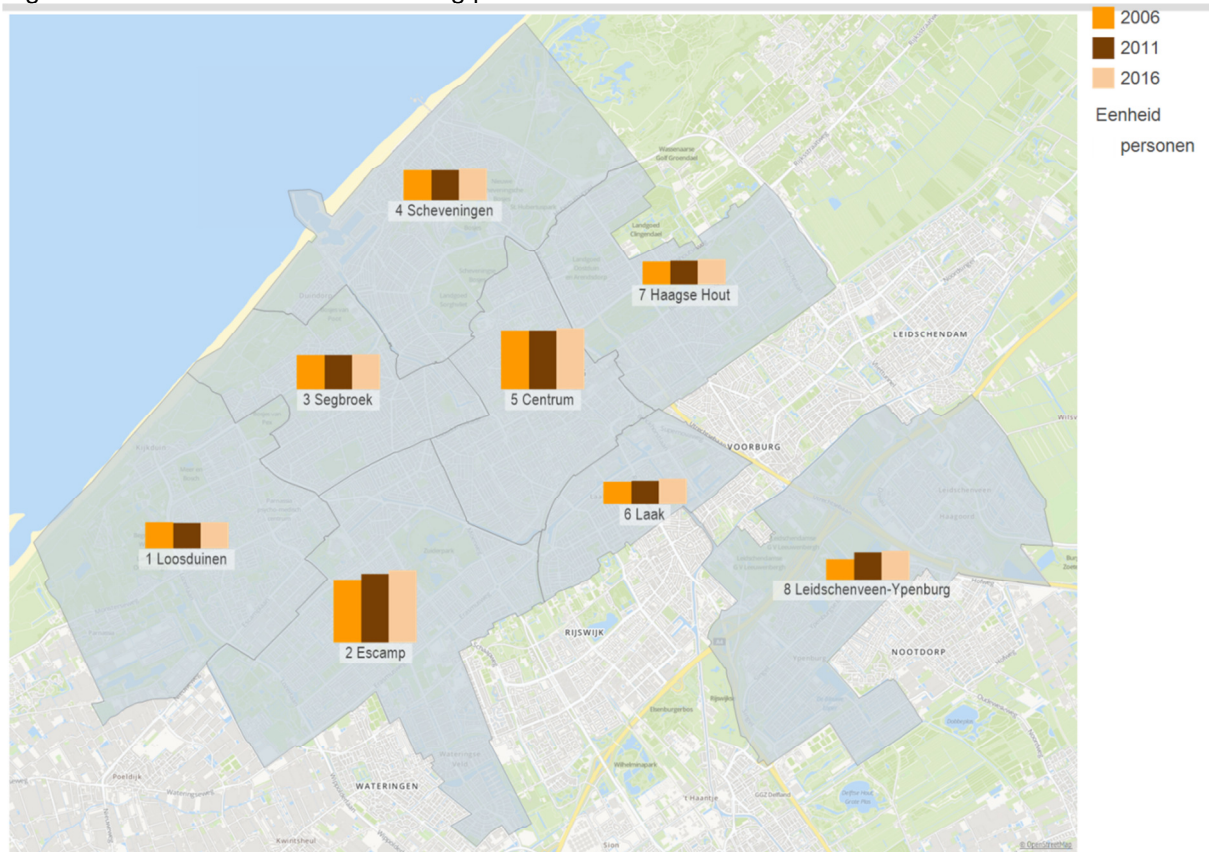

Bron: DHIC/DPZ

In de periode 2006-2016 is het aantal vrouwen het meest toegenomen in de stadsdelen Laak (+10%) en Escamp (+10%), maar vooral in Leidschenveen-Ypenburg (+39%). In Loosduinen zien we een lichte daling van het aantal vrouwen.

Ook het aantal mannen nam in deze stadsdelen het sterkst toe, alsmede in stadsdeel Haagse Hout met 11%. In de onderstaande figuur is het aantal mannen per stadsdeel weergegeven over de jaren 2006, 2011 en 2016

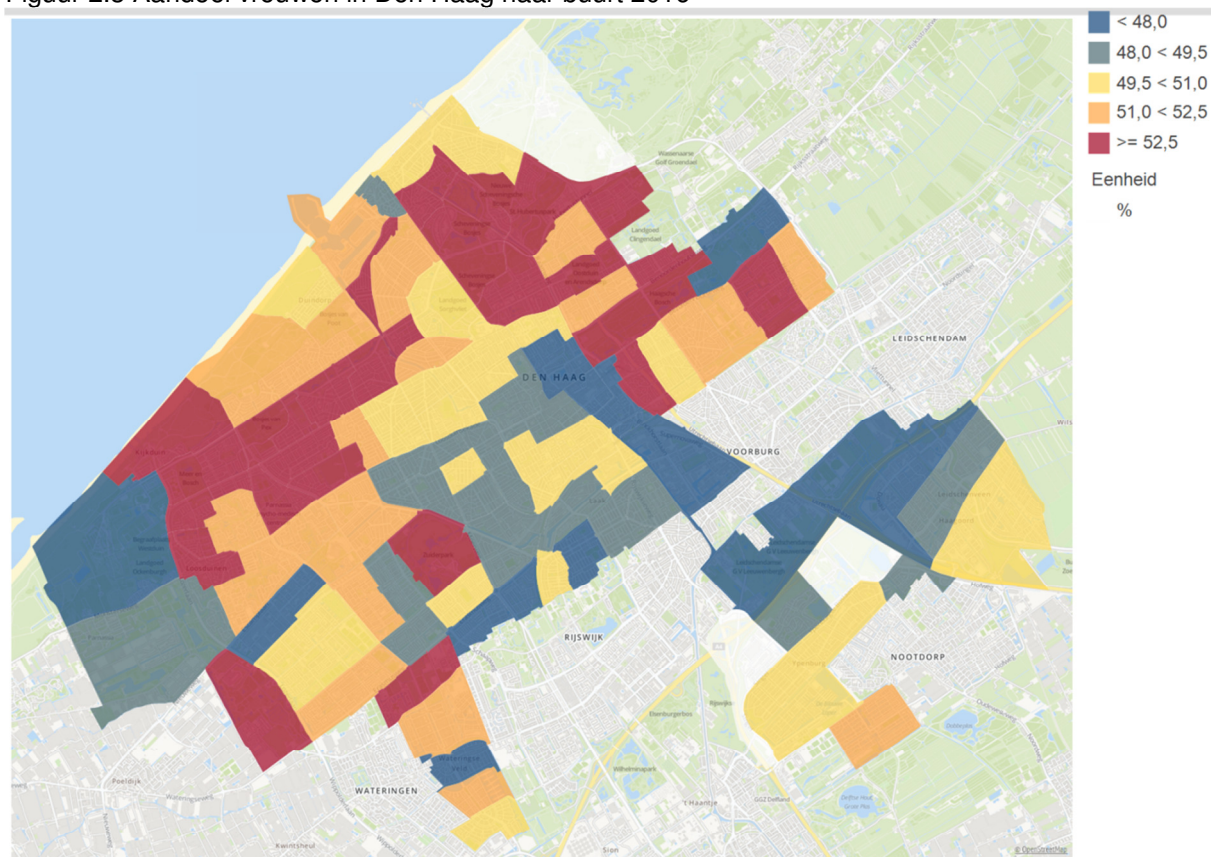
Figuur 2.2 Aantal mannen in Den Haag per stadsdeel

Bron: DHIC/DPZ

In de Emancipatiemonitor richten we ons met meer aandacht op vrouwen, daarom zoomen we voor deze groep nog wat verder in op buurtniveau (zie figuur 2.3). Enkele buurten in Scheveningen, Segbroek, Loosduinen en Haagse Hout vallen op door hun relatief grote aandeel vrouwen (meer dan 52,5%).

Figuur 2.3 Aandeel vrouwen in Den Haag naar buurt 2016

Bron: DHIC/DPZ

2.2 LEEFTIJD

De leeftijdscategorieën 30 t/m 39 jaar en 20 t/m 29 jaar zijn het grootst onder de vrouwen, gevolgd door de categorie 40 t/m 49 jaar (zie tabel 2.2). Bij de mannen zien we een iets ander beeld; hier zijn de leeftijdscategorieën 30 t/m 39 jaar en 40 t/m 49 jaar het grootst met op de derde plaats de leeftijdscategorie 20 t/m 29 jaar.

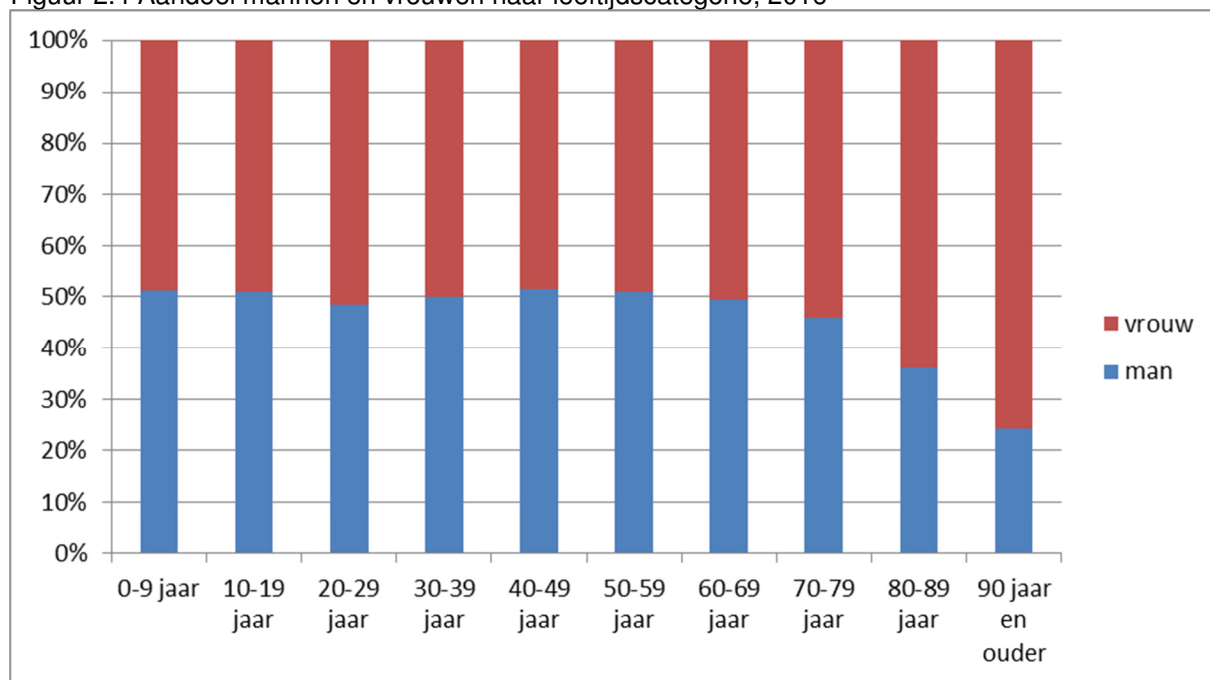
Tabel 2.2 Aantal en percentage van vrouwen en mannen in Den Haag naar leeftijd op 1 januari 2015

Leeftijd	Vrouwen		Mannen		Totaal	
	Aantal	In %	Aantal	In %	Aantal	In %
0 t/m 9 jaar	30.886	11,7%	32.203	12,5%	63.089	12,1%
10 t/m 19 jaar	27.804	10,6%	28.880	11,2%	56.684	10,9%
20 t/m 29 jaar	39.314	14,9%	36.830	14,3%	76.144	14,6%
30 t/m 39 jaar	40.320	15,3%	40.077	15,6%	80.397	15,4%
40 t/m 49 jaar	37.775	14,4%	40.095	15,6%	77.870	15,0%
50 t/m 59 jaar	32.684	12,4%	34.016	13,2%	66.700	12,8%
60 t/m 69 jaar	26.301	10,0%	25.690	10,0%	51.991	10,0%
70 t/m 79 jaar	15.613	5,9%	13.296	5,2%	28.909	5,6%
80 t/m 89 jaar	9.489	3,6%	5.389	2,1%	14.878	2,9%
90 jaar en ouder	3.053	1,2%	982	0,4%	4.035	0,8%
Totaal	263.239	100,0%	257.458	100,0%	520.697	100,0%

Bron: Den Haag in cijfers/DPZ

De verdeling van mannen en vrouwen in de verschillende leeftijdscategorieën is te zien in de onderstaande figuur. Naarmate de leeftijd vordert neemt het aandeel vrouwen toe. In de leeftijdscategorie 90 jaar en ouder is het aandeel vrouwen 76%.

Figuur 2.4 Aandeel mannen en vrouwen naar leeftijdscategorie, 2016

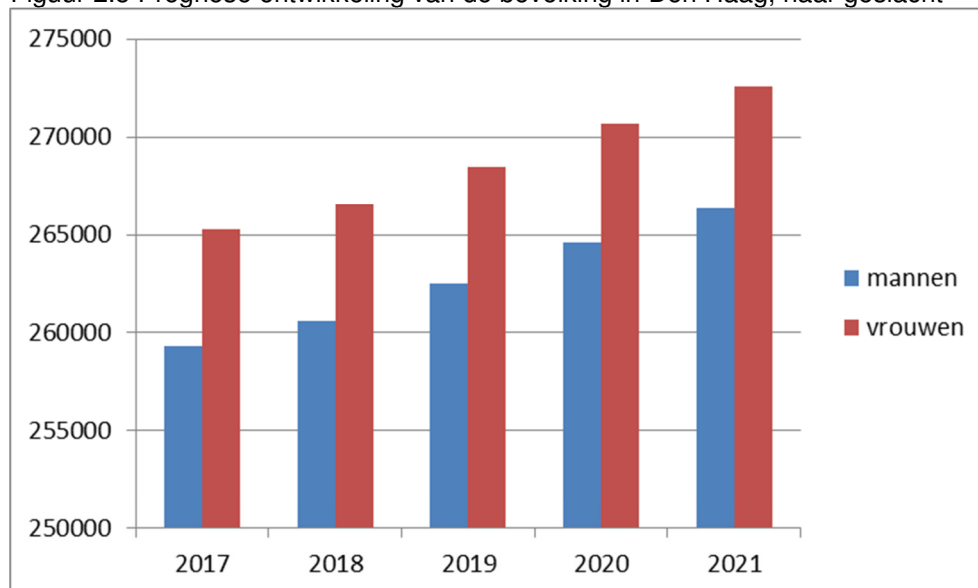

Bron: Den Haag in cijfers/DPZ

2.3 PROGNOSE

In de figuur hieronder is de prognose weergegeven van de ontwikkeling in Den Haag. Het aantal inwoners in Den Haag neemt de komende jaar toe, dit geldt zowel voor vrouwen als mannen.

Figuur 2.5 Prognose ontwikkeling van de bevolking in Den Haag, naar geslacht

Bron: Den Haag in cijfers/DSO/PSO/prognose IPSO voorlopige cijfers

In de onderstaande twee tabellen is de prognose van de ontwikkeling van het aantal vrouwen en mannen naar leeftijd tot 2021 weergegeven. Alle drie de onderscheiden leeftijdsgroepen zullen de komende jaren toenemen. De vergrijzing in Den Haag is zichtbaar door de toename van de groei van het aantal 65-plussers. Het aantal vrouwen van 65 jaar en ouder is al jaren hoger dan het aantal mannen. De verwachting is dat aantal mannen van 65 jaar en ouder sneller gaat groeien dan het aantal vrouwen van 65 jaar en ouder (respectievelijk 10% en 6%). Figuur 2.6 laat het aantal mannen en vrouwen van 65 jaar en ouder zien in leeftijdsklassen van 5 jaar. Met name het aantal 70 tot en met 74-jarigen zal volgens de prognose in de komende 5 jaar toenemen.

Tabel 2.3 Prognose ontwikkeling mannelijke bevolking in Den Haag naar leeftijd, 2016

	2017	2018	2019	2020	2021	Indexcijfer 2021
0 t/m 19 jaar	61.324	61.622	61.963	62.312	62.586	102
20 t/m 64 jaar	165.008	165.227	166.037	166.929	167.520	102
65 jaar en ouder	32.969	33.768	34.530	35.351	36.214	110

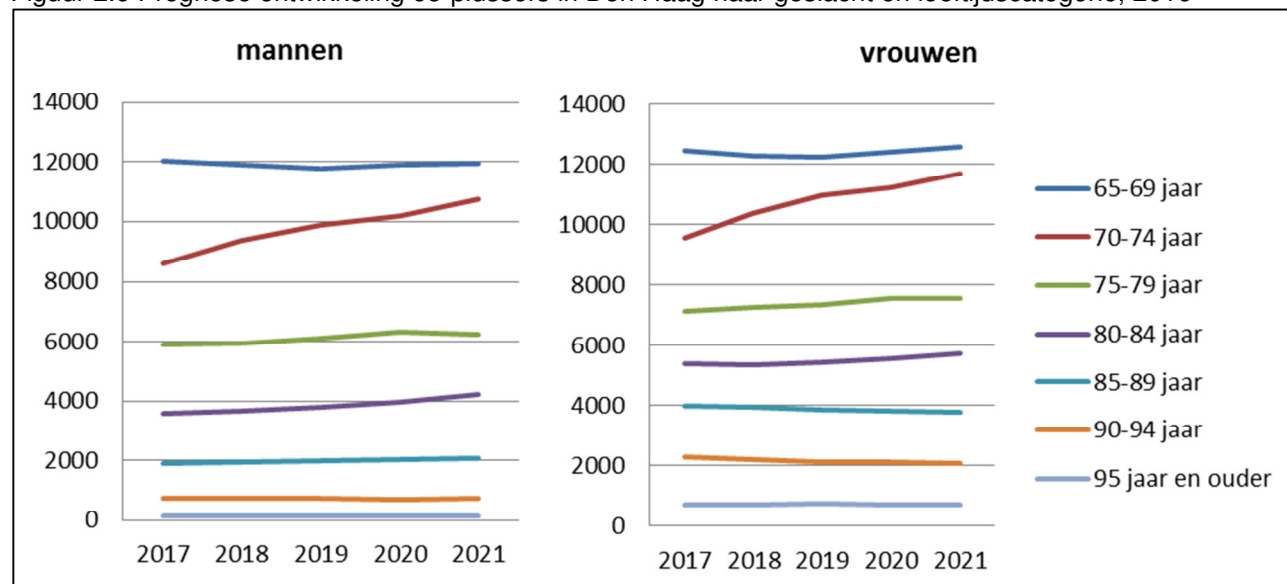
Bron: Den Haag in cijfers/DSO/PSO/prognose IPSO voorlopige cijfers

Tabel 2.4 Prognose ontwikkeling vrouwelijke bevolking in Den Haag naar leeftijd, 2016

	2017	2018	2019	2020	2021	indexcijfer 2021
0 t/m 19 jaar	58.927	59.191	59.616	59.992	60.236	102
20 t/m 64 jaar	164.808	165.248	166.174	167.250	168.215	102
65 jaar en ouder	41.526	42.083	42.690	43.399	44.123	106

Bron: Den Haag in cijfers/DSO/PSO/prognose IPSO voorlopige cijfers

Figuur 2.6 Prognose ontwikkeling 65-plussers in Den Haag naar geslacht en leeftijdscategorie, 2016

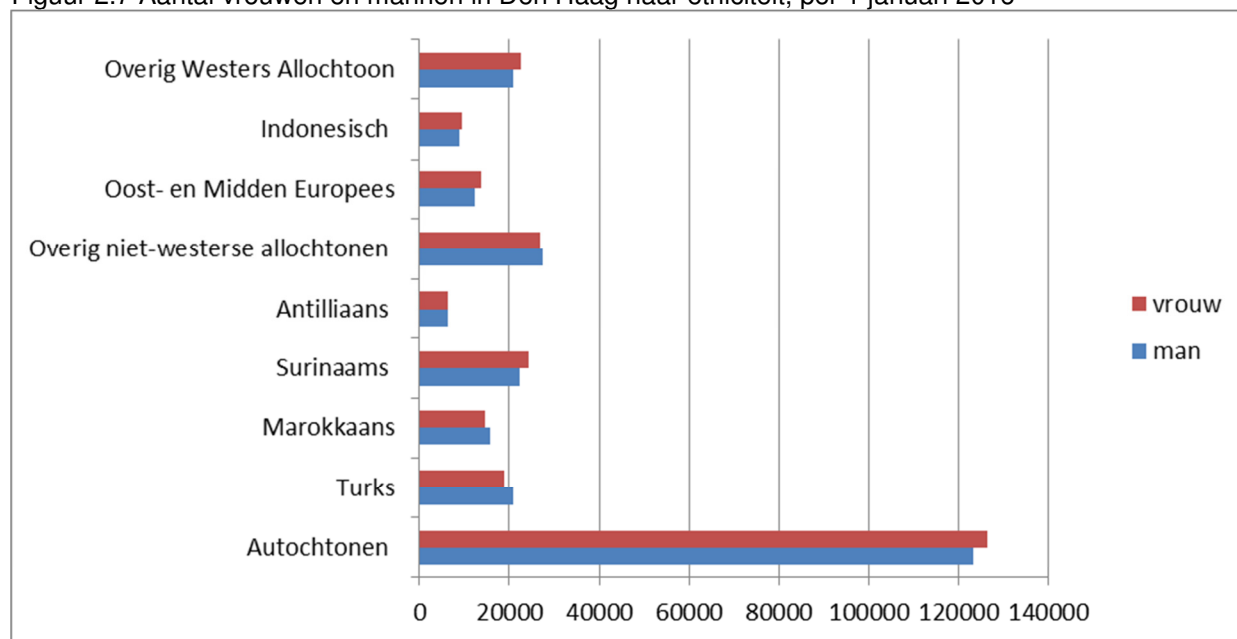

Bron: Den Haag in cijfers/DSO/PSO/prognose IPSO voorlopige cijfers

2.4 ETNICITEIT

Bijna de helft (48,0%) van de Haagse vrouwen heeft een Nederlandse achtergrond, hetzelfde geldt voor de mannen (47,9%). Ten opzichte van de mannen zijn de vrouwen ondervertegenwoordigd onder de Turkse, Marokkaanse en overige niet-Westerse allochtonen. Onder de Surinamers, de overige Westerse allochtonen, de Midden- en Oost-Europeanen, de Indonesiërs en de autochtone bevolking zijn de vrouwen juist iets oververtegenwoordigd. Bij de Antillianen is er nauwelijks verschil.

Figuur 2.7 Aantal vrouwen en mannen in Den Haag naar etniciteit, per 1 januari 2016

Bron: Den Haag in cijfers/DPZ

Tabel 2.5 Aandeel vrouwen en mannen in Den Haag naar etniciteit, per 1 januari 2016

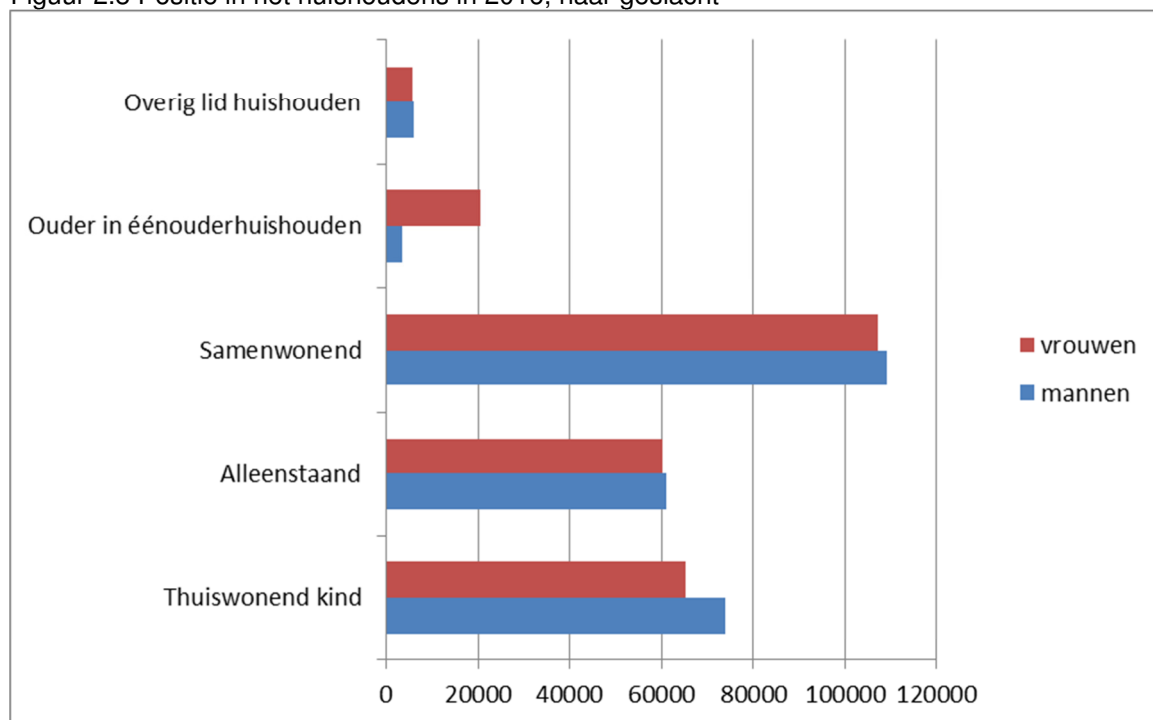
	Totaal aantal	Aandeel man	Aandeel vrouw
Autochtonen	249.670	49,4%	50,6%
Turks	39.546	52,5%	47,5%
Marokkaans	30.391	51,7%	48,3%
Surinaams	46.533	47,7%	52,3%
Antilliaans	12.623	49,8%	50,2%
Overig niet-westerse allochtonen	54.110	50,4%	49,6%
Oost- en Midden Europees	25.963	46,9%	53,1%
Indonesisch	18.244	48,0%	52,0%
Overig Westers Allochtoon	43.617	48,0%	52,0%
Totaal Den Haag	520.697	49,4%	50,6%

Bron: BRP, bewerking OSP

2.5 SAMENSTELLING PARTICULIERE HUISHOUDENS

Zowel bij Haagse vrouwen als bij Haagse mannen woont de grootste groep samen, zoals is te zien in de volgende grafiek. In deze grafiek valt op dat de ouder in éénouder gezinnen meestal een vrouw is. Thuiswonende kinderen zijn iets vaker een jongen (of man) dan een meisje (of vrouw).

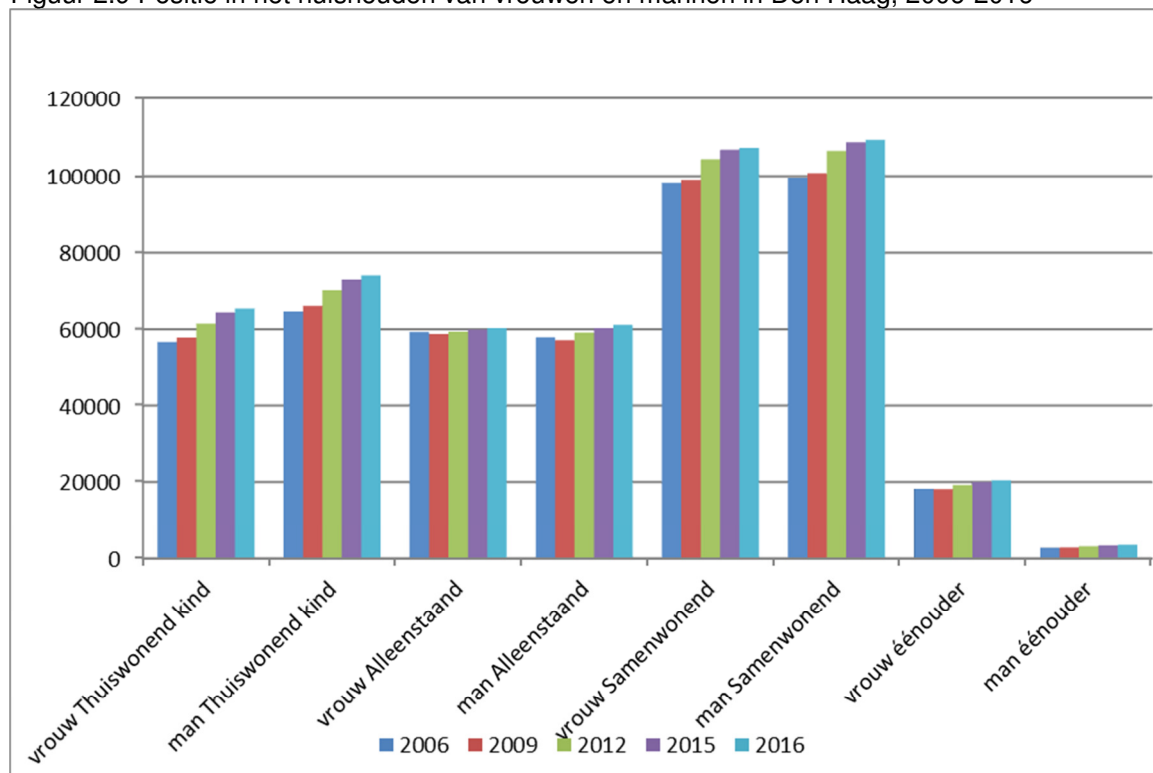
Figuur 2.8 Positie in het huishoudens in 2016, naar geslacht

Bron: CBS Statline, februari 2017

In grafiek 2.9 is het aantal mannen en vrouwen naar positie in het huishouden tussen 2006 en 2016 weergegeven. Zowel bij mannen als bij vrouwen neemt het aantal thuiswonenden en het aantal samenwonenden toe tussen 2006 en 2016. Het aantal alleenstaande moeders steeg met 12% (van 18.209 naar 20.458). Het aantal alleenstaande mannen is weliswaar erg klein, maar neemt wel toe. Tussen 2006 en 2016 is het aantal met 29% toegenomen (van 2733 naar 3531).

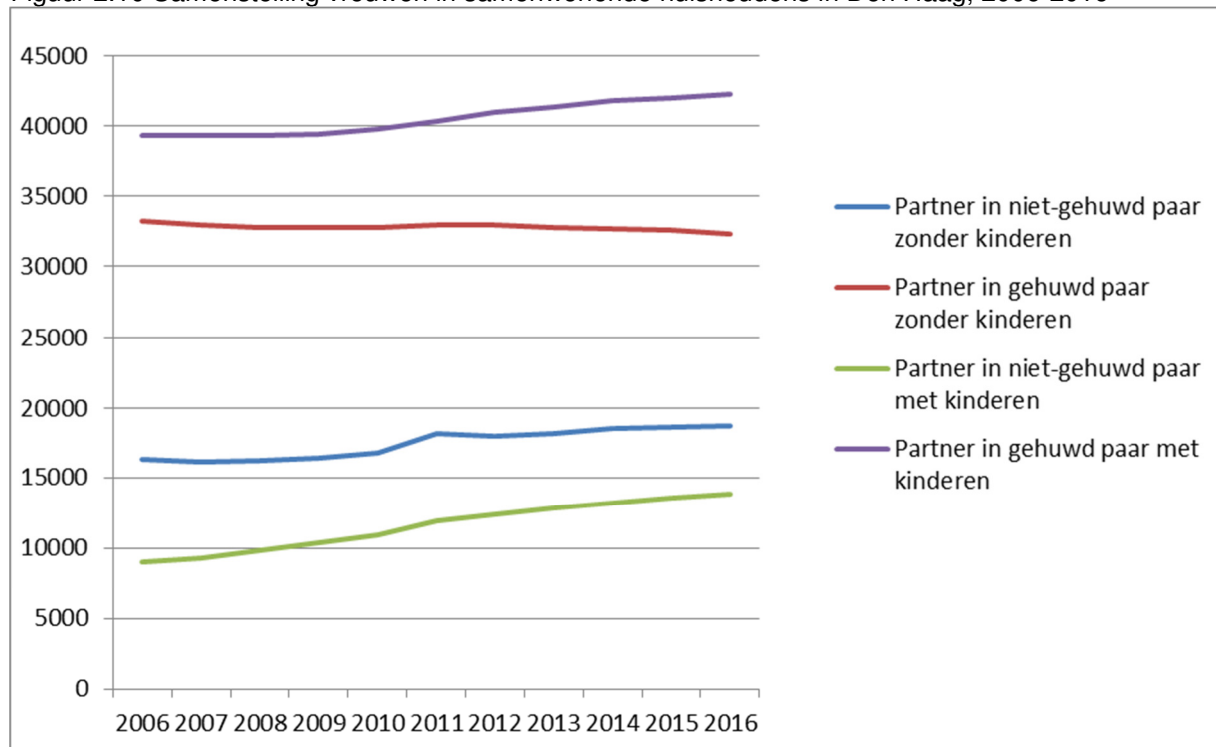
Figuur 2.9 Positie in het huishouden van vrouwen en mannen in Den Haag, 2006-2016

Bron: CBS Statline, februari 2017

In figuur 2.10 is gekeken naar de ontwikkeling vanaf 2006 van vrouwen in samenwonende huishoudens. Het aantal vrouwen in een huwelijk zonder kinderen daalde licht met 2%. Het aantal vrouwen in een huwelijk met kinderen steeg in de periode 2006-2016 met 7%. De grootste stijging is te zien bij ongehuwde vrouwen in een relatie met kinderen; een stijging van 54%. Het aantal vrouwen als partner in een niet-gehuwd paar zonder kinderen steeg met 14%. Dezelfde ontwikkeling is te zien bij de samenstelling van mannen in een samenwonend huishouden.

Figuur 2.10 Samenstelling vrouwen in samenwonende huishoudens in Den Haag, 2006-2016

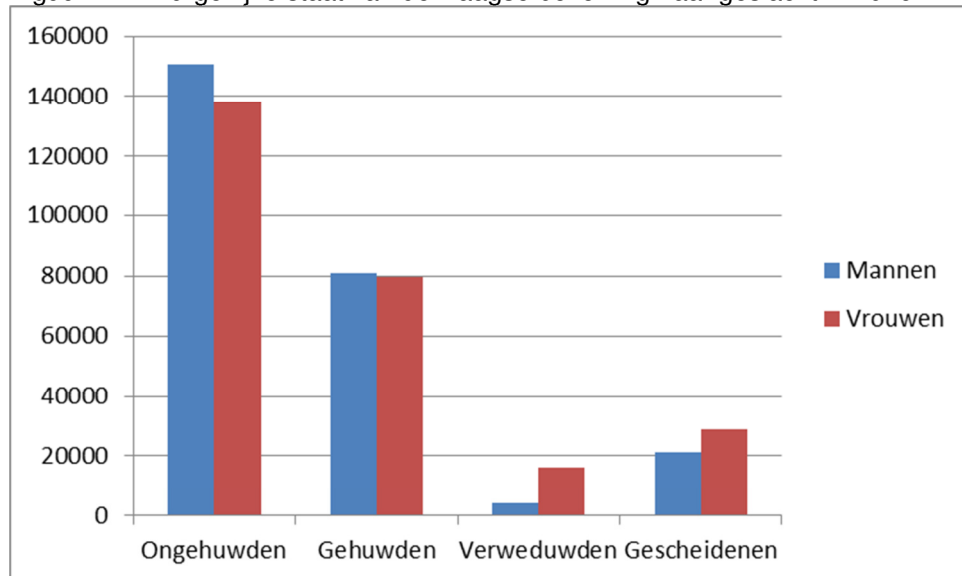

Bron: CBS Statline, februari 2017

2.6 BURGERLIJKE STAAT

Zowel bij mannen als bij vrouwen is de grootste groep ongehuwd. Wel komt dit bij de mannen wat vaker voor dan bij de vrouwen. Een deel hiervan woont ongehuwd samen, zo bleek hiervoor. De groep 'verweduwd' is bij de vrouwen veel groter dan bij de mannen. Ook is de groep 'gescheiden' groter bij de vrouwen dan bij de mannen.

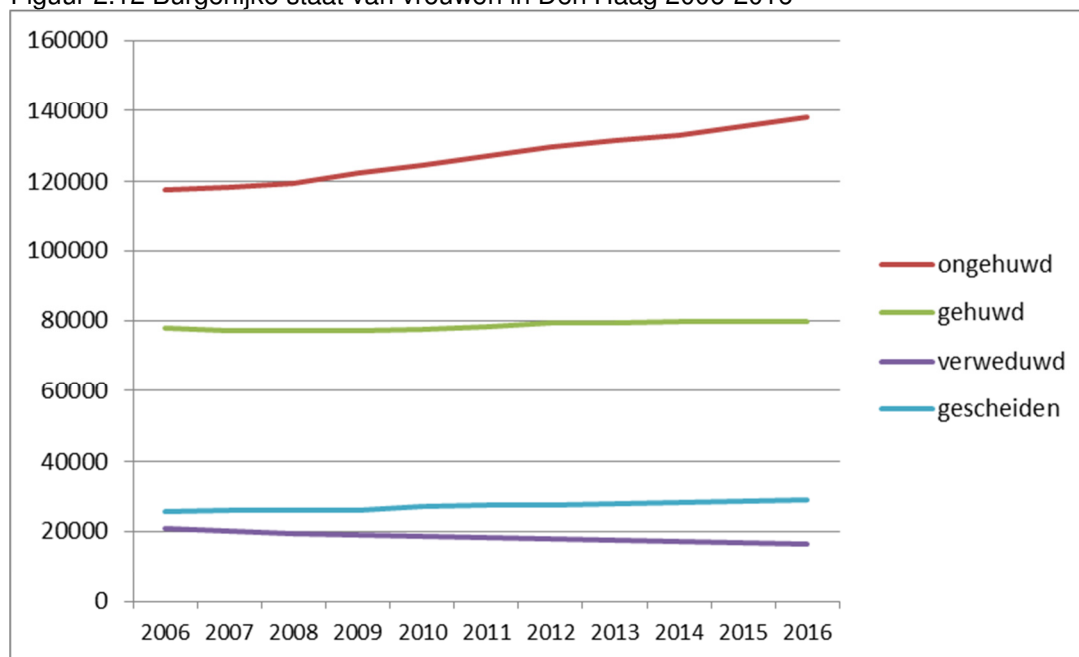
Figuur 2.11 Burgerlijke staat van de Haagse bevolking naar geslacht in 2016

Bron: CBS Statline, februari 2017

In figuur 2.12 is de burgerlijke staat van de Haagse vrouwen weergegeven over de periode 2006-2016. De groep ongehuwde vrouwen is aanzienlijk gestegen. In de figuren hiervoor hebben we gezien dat de groepen gescheiden vrouwen en verweduwde vrouwen groter zijn dan bij de mannen. Binnen de groep vrouwen vindt een lichte stijging plaats voor de groep gescheiden vrouwen en een lichte daling voor de groep verweduwde vrouwen.

Figuur 2.12 Burgerlijke staat van vrouwen in Den Haag 2006-2016

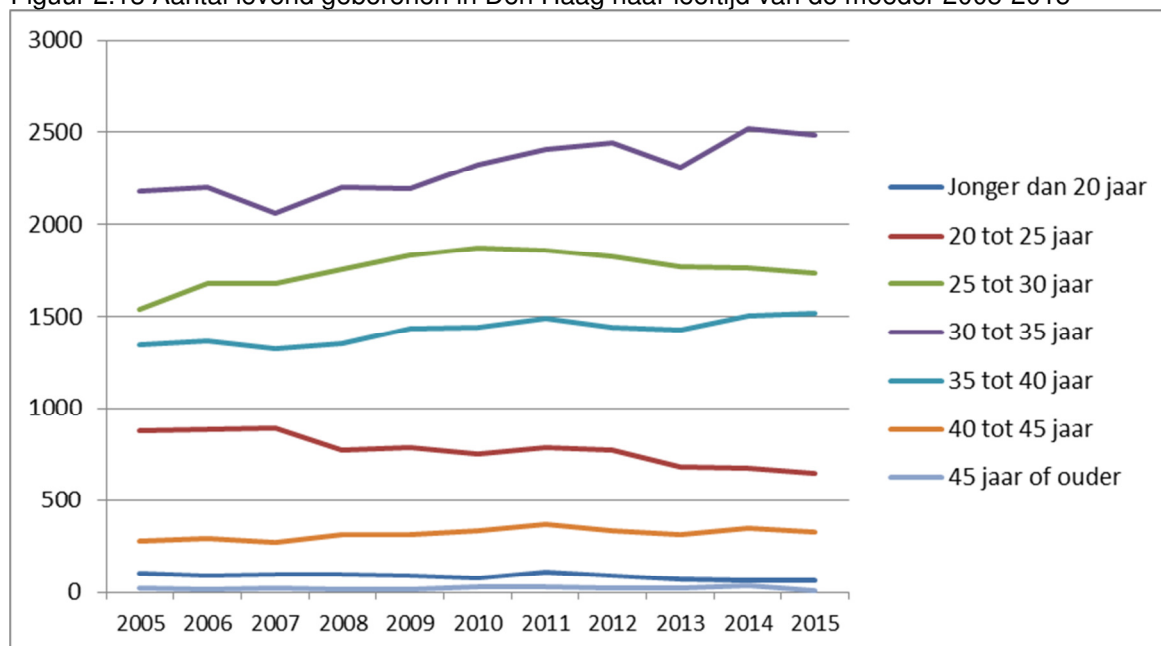
Bron: CBS Statline, februari 2017

2.7 KINDEREN

2.7.1 Leeftijdsgrens 'moeder worden'

De landelijke tendens van de laatste jaren is dat vrouwen eerst aan hun carrière werken en dan pas een gezin stichten. Dit houdt in dat ze op een latere leeftijd kinderen krijgen. Dit beeld zien we ook terug in Den Haag. In het jaar 2005 was de leeftijdsgroep van 30 tot 35 jaar al het grootst. In 2015 is de omvang van deze leeftijdsgroep verder toegenomen. Hetzelfde geldt voor de leeftijdsgroepen 35 tot 40 jaar en 40 tot 45 jaar, terwijl de leeftijdsgroepen jonger dan 20 jaar, 20-25 jaar en 25-30 jaar juist in omvang afnamen.

Figuur 2.13 Aantal levend geboren in Den Haag naar leeftijd van de moeder 2005-2015

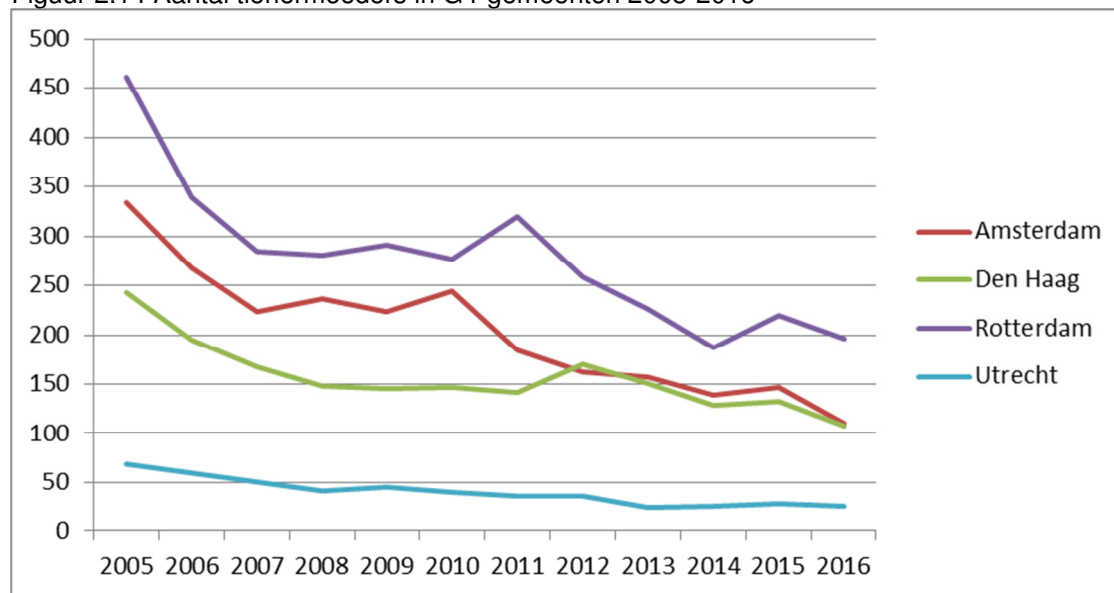
Bron: CBS Statline, februari 2017

2.7.2 Tienermoeders

Een tienermoeder is een tiener (13-19 jaar) die een kind heeft gekregen. In Den Haag zijn er 108 tienermoeders in 2016. Het fluctueert enigszins per jaar, maar over de gehele periode kunnen we spreken van een forse daling.

In onderstaande figuur 2.14 zien we het verloop van het aantal tienermoeders in G4-verband. In alle steden is er sprake van een (flinke) daling door de jaren heen

Figuur 2.14 Aantal tienermoeders in G4-gemeenten 2005-2016

Bron: CBS JeugdStatline, februari 2016

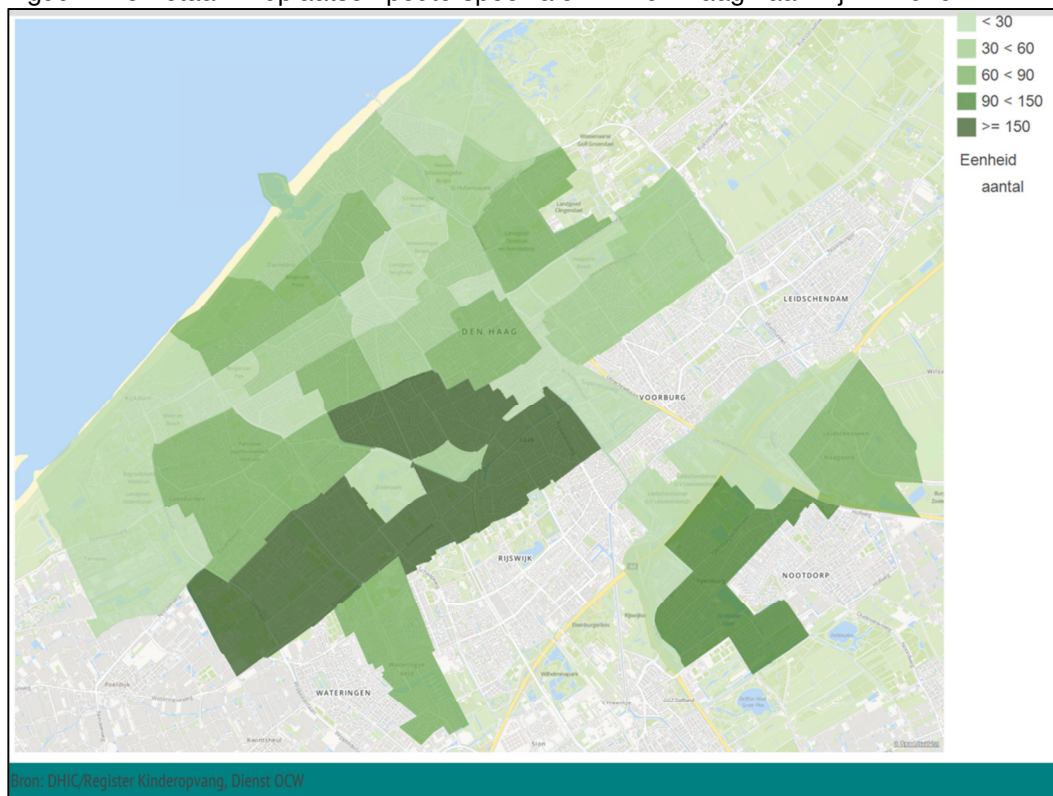
2.7.3 Peuterspeelzalen en kinderopvangcentra

Peuterspeelzalen en kinderopvangcentra zijn voorbeelden van voorzieningen die ouders de gelegenheid geven om te kunnen participeren in de maatschappij. Door opvang voor hun kinderen te regelen kunnen ze bijvoorbeeld werken, vrijwilligerswerk doen en sociale contacten onderhouden.

Aantal kindplaatsen peuterspeelzalen in Den Haag

In 2016 waren er in Den Haag 133 peuterspeelzalen met ruim 2800 kindplaatsen. Ten opzichte van 2015 is het aantal kindplaatsen licht gestegen (+50 plaatsen). In de onderstaande figuur is het aantal kindplaatsen naar wijk weergegeven. Ongeveer tweederde van de kindplaatsen in peuterspeelzalen bevinden zich in de stadsdelen Centrum, Escamp en Laak. De stadsdelen Loosduinen en Haagse Hout hebben het minst aantal kindplaatsen in de peuterspeelzalen.

Figuur 2.15 Totaal kindplaatsen peuterspeelzalen in Den Haag naar wijk in 2016

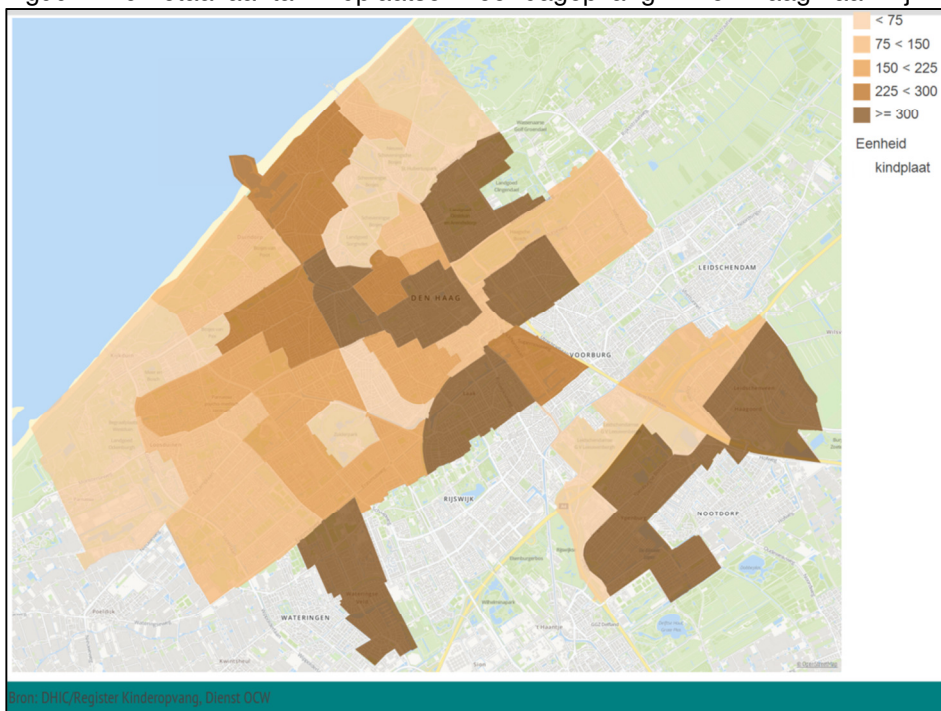
Bron: DHIC/register kinderopvang

Aantal kindplaatsen kinderopvangcentra in Den Haag

In 2016 waren er in Den Haag 196 kinderopvangcentra voor dagopvang met bijna 8.000 kindplaatsen. Ten opzichte van 2015 is het aantal kindplaatsen in de dagopvang gedaald met 5%. De kinderdagopvangcentra zijn verspreid over de hele stad. In stadsdeel Loosduinen en Laak bevinden zich het minst aantal kindplaatsen voor dagopvang.

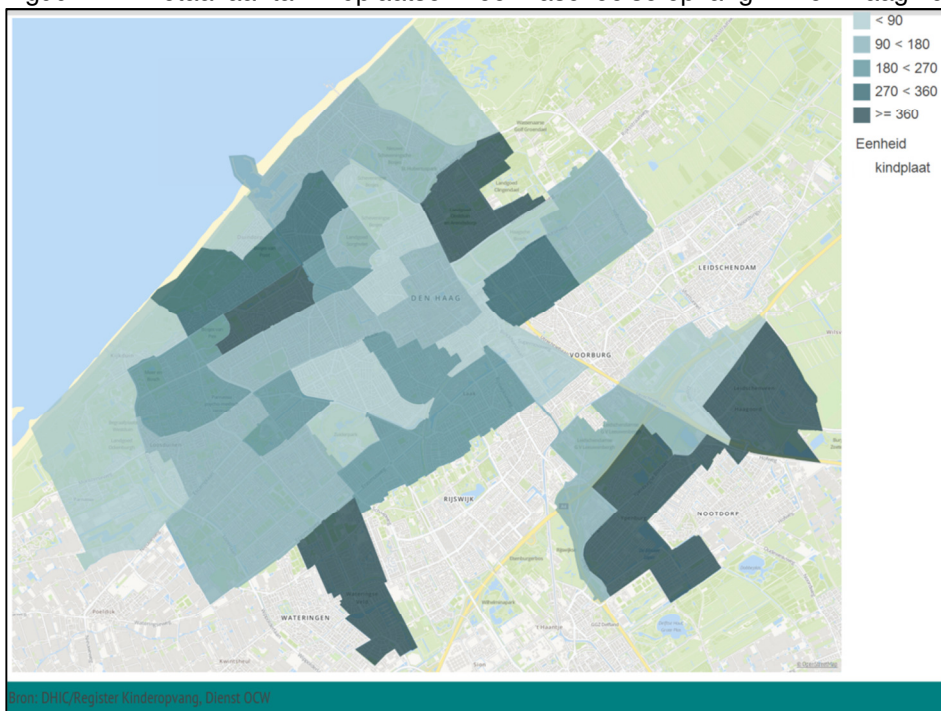
In stadsdeel Leidschenveen-Ypenburg bevindt zich 20% van het aantal kindplaatsen in de buitenschoolse opvang. In 2016 waren er in Den Haag 177 centra met 7.875 kindplaatsen. Ten opzichte van 2015 is het aantal kindplaatsen in de buitenschoolse opvang licht gestegen (+90 plaatsen). Net zoals bij de kinderdagopvang hebben de stadsdelen Loosduinen en Laak ook het minste aantal kindplaatsen voor buitenschoolse opvang.

Figuur 2.16 Totaal aantal kindplaatsen voor dagopvang in Den Haag naar wijk in 2016

Bron: DHIC/register kinderopvang

Figuur 2.17 Totaal aantal kindplaatsen voor naschoolse opvang in Den Haag naar wijk in 2016

Bron: DHIC/register kinderopvang

3 Vrouwen

3.1 BEVORDEREN VAN ARBEIDSPARTICIPATIE BIJ VROUWEN

Het hebben van betaald werk is één van de belangrijkste indicatoren voor zelfstandigheid en maatschappelijke participatie. Het CBS verzamelt hier via de enquête Beroepsbevolking gegevens over. Op basis van deze enquête worden cijfers geraamd voor afzonderlijke gemeenten. Deze ramingen zijn gebaseerd op driejaarlijkse gemiddelden.

3.1.1 Beroepsbevolking

In Den Haag bestaat de potentiële beroepsbevolking (van 15 tot 75 jaar) naar schatting uit 194.000 vrouwen en 192.000 mannen. Van de vrouwen hebben er 107.000 een betaalde baan van meer dan 12 uur per week, 12.000 geven aan werkloos te zijn en de overige 74.000 vrouwen hebben geen baan en zoeken daar ook niet naar, of werken minder dan 12 uur per week. Ten opzichte van de mannen zijn vrouwen ondervertegenwoordigd in de werkzame beroepsbevolking, terwijl het totaal aantal vrouwen dat onder de beroepsbevolking valt maar net iets hoger ligt dan het aantal mannen.

Tabel 3.1 Haagse (potentiële) beroepsbevolking van 15 tot 75 jaar, 2015 (aantallen x 1.000)

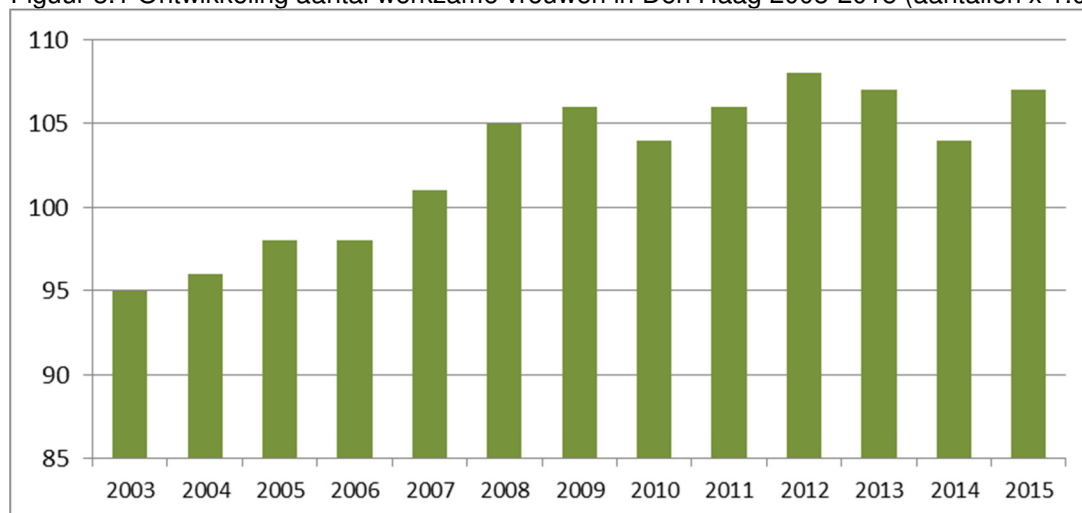
	Man	Vrouw	Totaal
Werkzame beroepsbevolking	125	107	232
Werkloze beroepsbevolking	14	12	26
Overige (potentiële) beroepsbevolking	53	74	127
Totale (potentiële) beroepsbevolking	192	194	385
Netto arbeidsparticipatie	65,3%	55,3%	60,3%

Bron: CBS Statline, februari 2017

Van alle vrouwen in de beroepsbevolking heeft 55% een betaalde baan van meer dan 12 uur per week (netto-participatiegraad). Dat is aanzienlijk minder dan bij mannen (65%).

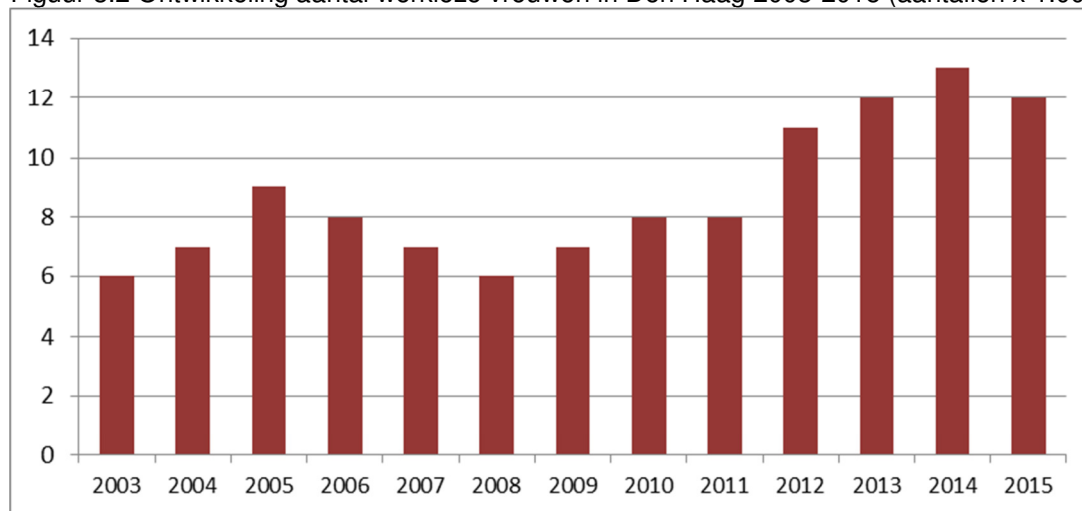
Tot 2009 nam het aantal werkzame vrouwen jaarlijks toe. Daarna schommelt het aantal werkzame vrouwen tussen de 104 en de 108 duizend. In 2014 was nog sprake van een daling, maar in 2015 is weer sprake van een groeiend aantal werkzame vrouwen. De stijging van het aantal werkzame vrouwen in 2015 gaat samen met een daling van het aantal werkloze vrouwen in dat jaar. In figuur 3.1 en 3.2 wordt de ontwikkeling van het aantal werkzame en werkloze vrouwen in Den Haag weergegeven.

Figuur 3.1 Ontwikkeling aantal werkzame vrouwen in Den Haag 2003-2015 (aantallen x 1.000)

Bron: CBS Statline, februari 2017

Figuur 3.2 Ontwikkeling aantal werkloze vrouwen in Den Haag 2003-2015 (aantallen x 1.000)

Bron: CBS Statline, februari 2017

Als we de periode 2008 – 2014 in ogenschouw nemen dan zien we dat sinds de intrede van de economische crisis, het aantal werkloze vrouwen is verdubbeld (+6.000) terwijl het aantal werkzame vrouwen toenam met 2.000 personen. In 2015 is voor de eerste keer weer een daling van het aantal werkloze vrouwen te zien.

Arbeidspositie

Evenals landelijk het geval is, werken ook in Den Haag vrouwen minder vaak als zelfstandige dan mannen. Een derde van de ondernemers is vrouw. Als gekeken wordt naar het beroepsniveau van de baan, dan zijn de verschillen tussen mannen en vrouwen niet zo groot.

Tabel 3.2 Kenmerken van de werkzame personen in Den Haag, 2015

	Aantal vrouwen (x1000)	% Vrouw van totaal *	Aantal mannen (x1000)	% Man van totaal *
Totaal	104	100	125	100
Positie in werkring:				
- werknemer	92	86,0%	96	76,8%
- zelfstandige	15	14,0%	29	23,2%
Beroepsniveau:				
- 1	8	7,5%	10	8,0%
- 2	41	38,3%	45	36,0%
- 3	19	17,8%	18	14,4%
- 4	40	37,4%	51	40,8%
- onbekend	0	0,0%	1	0,8%

Bron: CBS Statline, februari 2017

* percentages tellen niet op tot 100% vanwege afronding door CBS van de aantallen

3.1.2 Vergelijking met andere grote steden

Het aandeel vrouwen in Den Haag dat een betaalde baan van meer dan 12 uur per week heeft, is kleiner dan in Amsterdam en Utrecht maar groter dan in Rotterdam.

Tabel 3.3 Vrouwelijke beroepsbevolking in de vier grote steden, 2015 (in %)

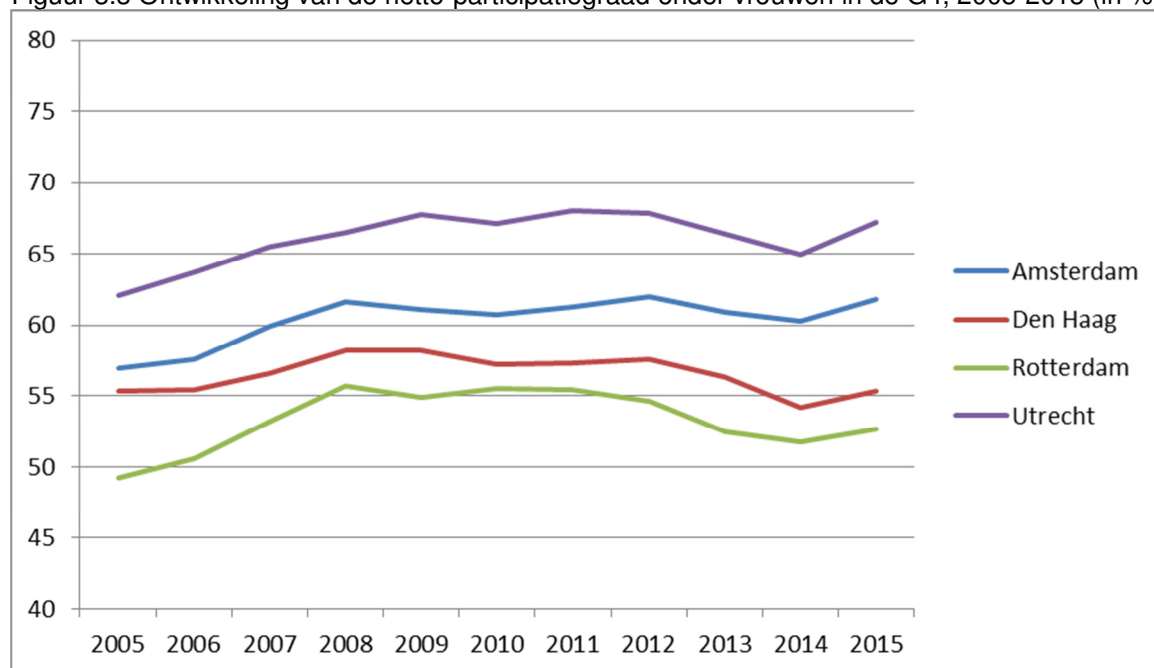
	Amsterdam	Den Haag	Rotterdam	Utrecht	Landelijk
Werkzaam (12 uur of meer)	61,8%	55,2%	52,5%	66,9%	60,4%
Werkloos	5,2%	6,2%	7,6%	5,3%	4,7%
Niet-beroepsbevolking	33,0%	38,1%	39,8%	27,8%	34,9%
Totale vrouwelijke bevolking van 15-74 jaar (=100%)	327.000	194.000	236.000	133.000	6.344.000

Bron: CBS Statline, februari 2017

De netto-participatiegraad (het percentage vrouwen met een betaalde baan van meer dan 12 uur per week op het totaal aantal vrouwen in de leeftijdsgroep van 15-74 jaar) is in alle vier grote steden in de periode 2004-2008 flink toegenomen. Daarna begon de economische crisis en stabiliseerde de netto participatiegraad. In de periode 2012-2014 daalde de participatiegraad nog verder. In 2015 nam het percentage werkzame vrouwen weer toe. Figuur 3.3 laat deze ontwikkeling zien.

In Amsterdam en Utrecht was de toename het grootst. De netto-participatiegraad in Den Haag is in 2015 ongeveer op hetzelfde niveau als voor de economische crisis.

Figuur 3.3 Ontwikkeling van de netto-participatiegraad onder vrouwen in de G4, 2005-2015 (in %)

Bron: CBS Statline, februari 2017

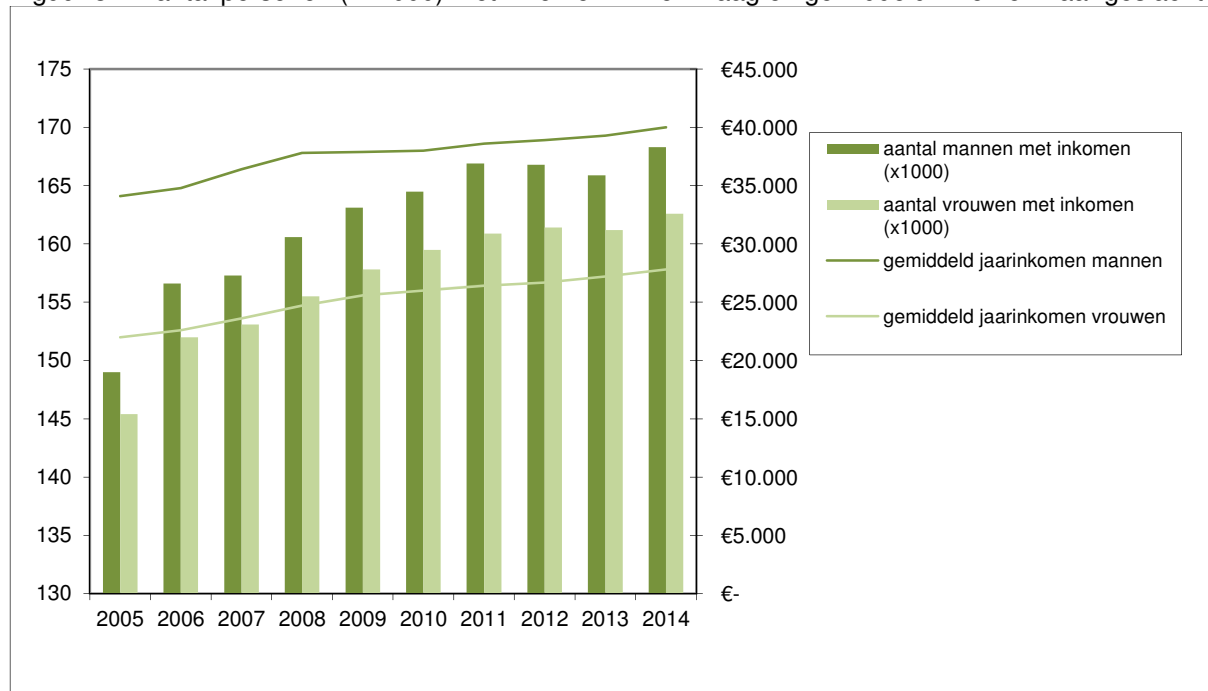
3.1.3 Gemiddeld inkomen

Een inkomen kan worden verkregen door inkomsten uit arbeid, of door aanspraak te maken op een uitkering. Eerst wordt hier het gemiddeld jaarinkomen behandeld, daarna kijken we naar uitkeringen. De keuze voor de uitkeringen die zijn uitgediept, berust op de beschikbaarheid van de gegevens.

In figuur 3.4 is de ontwikkeling van het inkomen weergegeven van mannen en van vrouwen in Den Haag. Het gaat om personen die gedurende het hele jaar een inkomen hadden, exclusief studenten. Uit de grafiek blijkt dat het aantal personen met een inkomen in de periode 2005-2014 flink is toegenomen. Het aantal mannen met inkomen is, na een daling in 2012 en 2013, in 2014 weer gestegen. Het aantal vrouwen met inkomen daalde alleen in 2013 en nam in 2014 weer toe. De

hoogte van het inkomen is wel jaarlijks iets blijven toenemen. Het gemiddelde jaarinkomen van vrouwen ligt ruim €12.000 lager dan dat van mannen.

Figuur 3.4 Aantal personen (x 1.000) met inkomen in Den Haag en gemiddeld inkomen naar geslacht

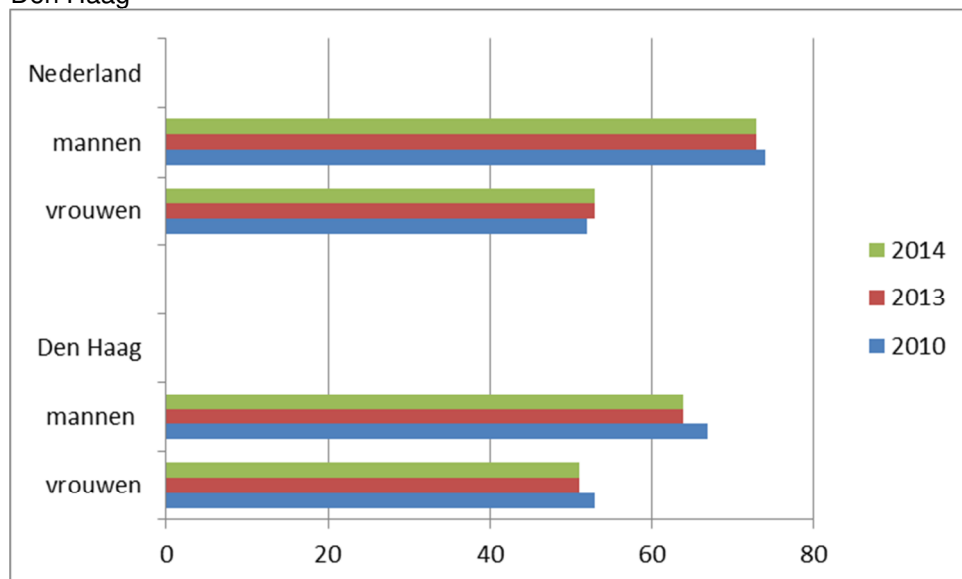

Bron: CBS Statline, februari 2017

3.1.4 Economische zelfstandigheid

Vrouwen zijn minder vaak economisch zelfstandig dan mannen. In Nederland is gemiddeld 53% van de vrouwen economisch zelfstandig en 73% van de mannen. Iemand is economisch zelfstandig als hij of zij in het eigen inkomen kan voorzien. In deze paragraaf definiëren we een persoon als economisch zelfstandig als deze uit arbeid of eigen onderneming een inkomen heeft dat hoger is dan de bijstandsuitkering voor een alleenstaande. Het percentage economisch zelfstandige vrouwen (van 20-64 jaar) ligt in 2014 in Den Haag (51%) net iets onder het gemiddelde percentage van vrouwen in Nederland (53%). Het aandeel economisch zelfstandige mannen ligt in Den Haag (64%) een stuk lager dan gemiddeld in Nederland (73%).

Figuur 3.5 Economische zelfstandigheid bevolking van 20 t/m 64 jaar, gemiddeld in Nederland en in Den Haag

Bron: CBS, maatwerktabellen

Hoe hoger een vrouw is opgeleid hoe groter de kans dat ze ook economisch zelfstandig is. Van de lager opgeleide vrouwen in Den Haag is 26% economisch zelfstandig. Van de hoger opgeleide vrouwen is 74% economisch zelfstandig. De daling van het percentage economisch zelfstandige vrouwen is in alle opleidingsniveaus terug te vinden.

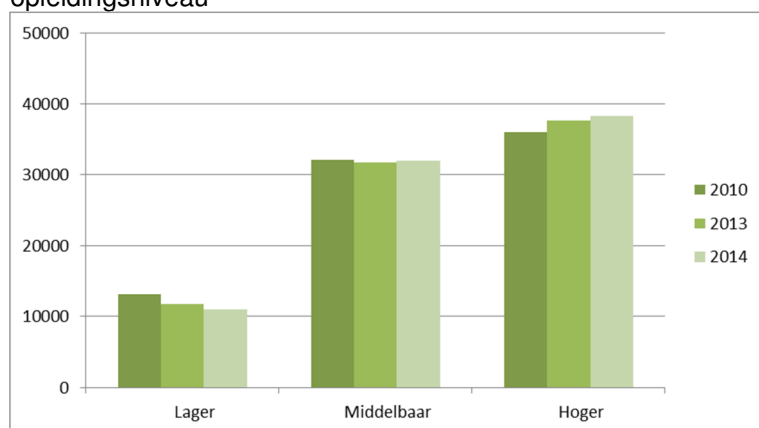
Tabel 3.4 Percentage economisch zelfstandige vrouwen (20 t/m 64 jaar) in Den Haag naar opleidingsniveau

	2010	2013	2014
Lager	28%	27%	26%
Middelbaar	55%	52%	51%
Hoger	76%	75%	74%
Den Haag	53%	51%	51%

Bron: CBS, maatwerktabellen

Omdat het opleidingsniveau toeneemt is er wel een absolute toename te zien van het aantal hoogopgeleide economisch zelfstandige vrouwen en een daling van het aantal laagopgeleide economisch zelfstandige vrouwen in Den Haag.

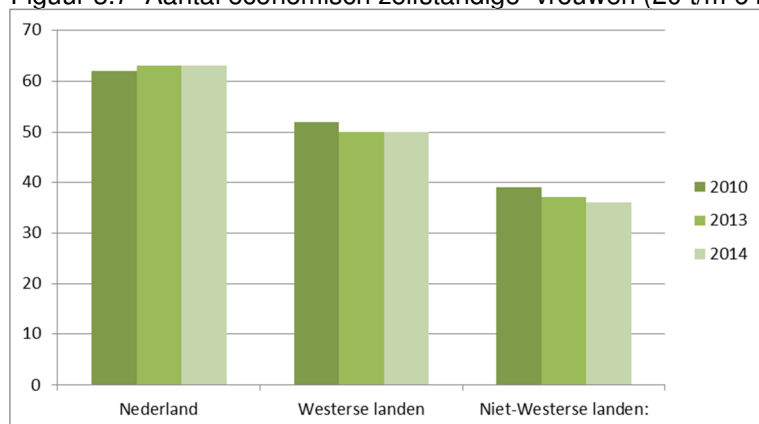
Figuur 3.6 Aantal economisch zelfstandige vrouwen (20 t/m 64 jaar) in Den Haag naar opleidingsniveau

Bron: CBS, maatwerktabellen

Wanneer we een uitsplitsing maken van vrouwen in Den Haag naar herkomstland zien we dat het aandeel economisch zelfstandige vrouwen uit een niet-Westers herkomstland het laagst is (36%). Dit aandeel neemt in de loop der jaren af. Autochtone vrouwen zijn het vaakst economisch zelfstandig, namelijk 63%.

Figuur 3.7 Aantal economisch zelfstandige vrouwen (20 t/m 64 jaar) in Den Haag naar herkomstland

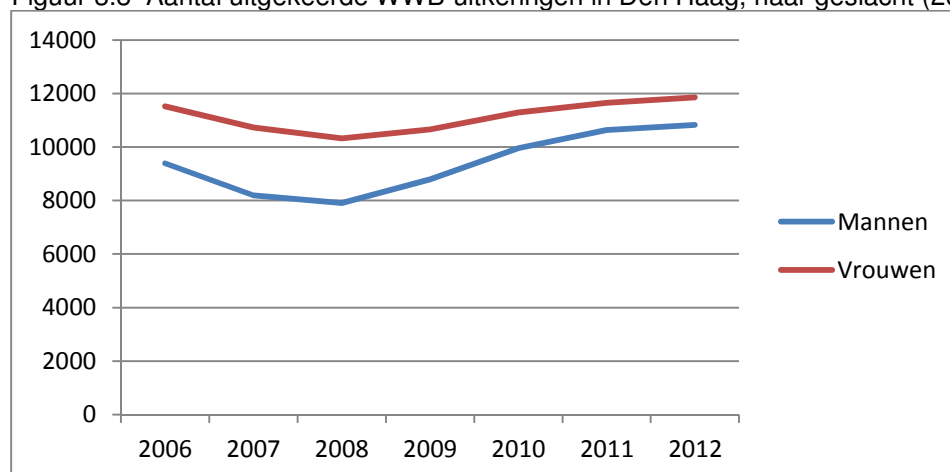

Bron: CBS, maatwerktabellen

3.1.5 Bijstand

Bijstandsuitkeringen werden tot 2015 verstrekt op grond van de Wet Werk en Bijstand (WWB). Het CBS publiceerde tot 2013 gegevens over verstrekte bijstandsuitkeringen naar geslacht. Deze cijfers zijn weergegeven in figuur 3.8. In de periode 2006 tot en met 2012 is te zien dat het aantal verstrekte WWB-uitkeringen tot 2008 daalde en daarna toenam. Van oudsher krijgen meer vrouwen een WWB-uitkering dan mannen. Vanaf 2008 is het aantal verstrekte bijstandsuitkeringen aan mannen sterker gestegen dan het aantal bijstandsuitkeringen aan vrouwen.

Figuur 3.8 Aantal uitgekeerde WWB-uitkeringen in Den Haag, naar geslacht (2008-2012)

Bron: CBS Statline (peilmaand november)

Uit CBS/Statline is te herleiden dat in juni 2013 23.610 WWB-uitkeringen zijn verstrekt en in juni 2014 25.200 WWB-uitkeringen. Ten opzichte van november 2012 (22.680) is het aantal verstrekte WWB-uitkeringen flink toegenomen.

Vanaf 1 januari 2015 worden bijstandsuitkeringen verstrekt in het kader van de Participatiewet. De gemeentelijke dienst Sociale Zaken en Werkgelegenheid beschikt over deze uitkeringsgegevens gespecificeerd naar geslacht. In het bijzonder gaat het hierbij om uitkeringen voor levensonderhoud. De aantallen uit CBS Statline en die van de dienst SZW kunnen niet zonder meer met elkaar worden vergeleken. Daarom zijn in de onderstaande figuur de aantallen verstrekte bijstandsuitkeringen in Den Haag naar geslacht weergegeven vanaf 1 januari 2015.

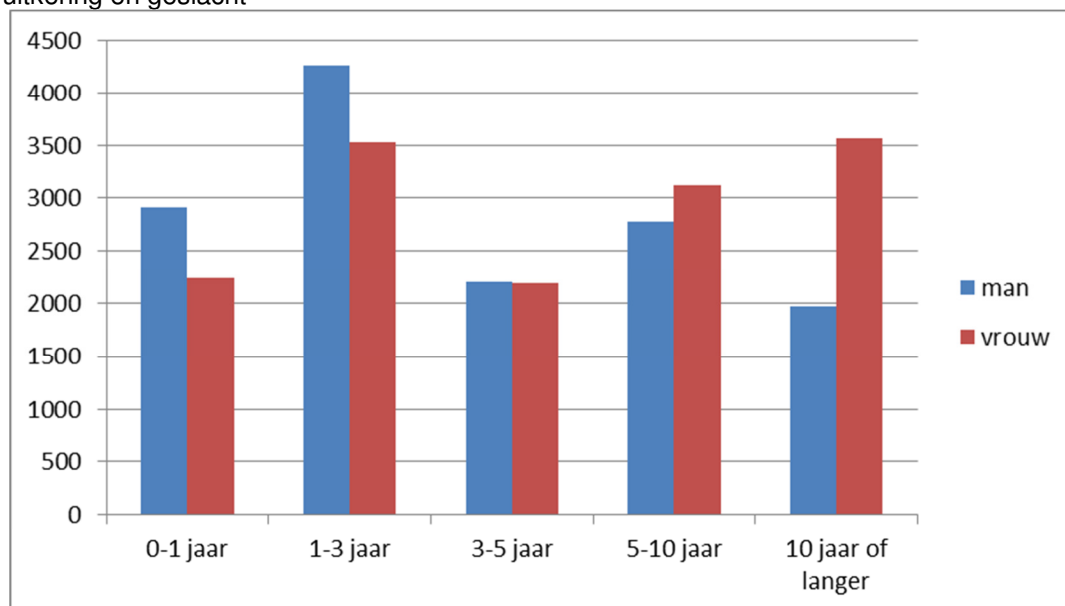
Figuur 3.9 Aantal personen met bijstandsuitkering Participatiewet op 1 januari, Den Haag 2015-2017

Bron: Dienst SZW

In de periode 2015-2017 steeg het aantal verstrekte bijstandsuitkeringen aan mannen in Den Haag met 8%. Dat van vrouwen steeg in 2016 met 19% maar liet een daling zien in 2017.

Figuur 3.10 Aantal verstrekte bijstandsuitkeringen in 2017 Participatiewet in Haag, naar duur van de uitkering en geslacht

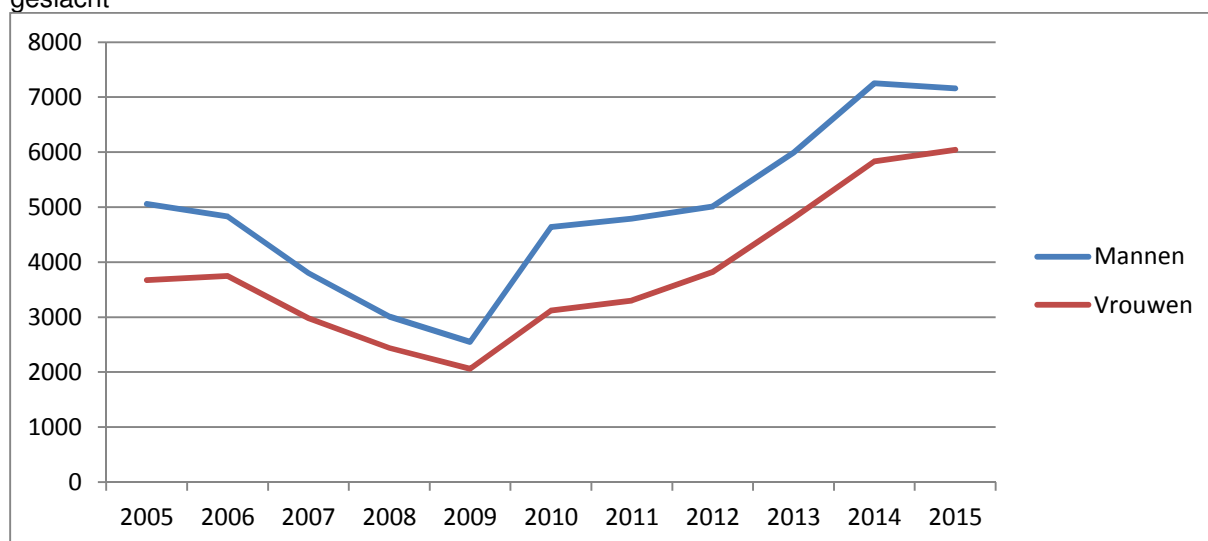
Bron: Dienst SZW, peilmoment februari 2017

Uit de figuur blijkt dat meer mannen dan vrouwen een uitkering ontvangen bij werkloosheidsduur tot 3 jaar (resp. 7.169 en 5.769). Bij een werkloosheidsduur van langer dan 5 jaar ontvangen meer vrouwen een bijstandsuitkering; bij een werkloosheidsduur van 10 jaar of langer is het aantal vrouwen bijna dubbel zo groot.

3.1.6 Werkloosheid

De werkloosheidsuitkering wordt verstrekt op grond van de Werkloosheidswet (WW). In figuur 3.11 wordt het aantal uitgekeerde WW-uitkeringen naar geslacht weergegeven voor de laatste 10 jaar. Zo is af te lezen dat de WW-uitkering vaker wordt uitgekeerd aan mannen dan aan vrouwen. Zowel bij de mannen als bij de vrouwen is er vanaf begin 2009 een sterke toename van het aantal uitgekeerde WW-uitkeringen zichtbaar. Bij vrouwen neemt het aantal gestaag toe, terwijl het aantal mannen in de laatste peilperiode licht is afgenomen.

Figuur 3.11 Aantal verstrekte WW-uitkeringen in Den Haag 2005-2015 (in het 1^e kwartaal), naar geslacht

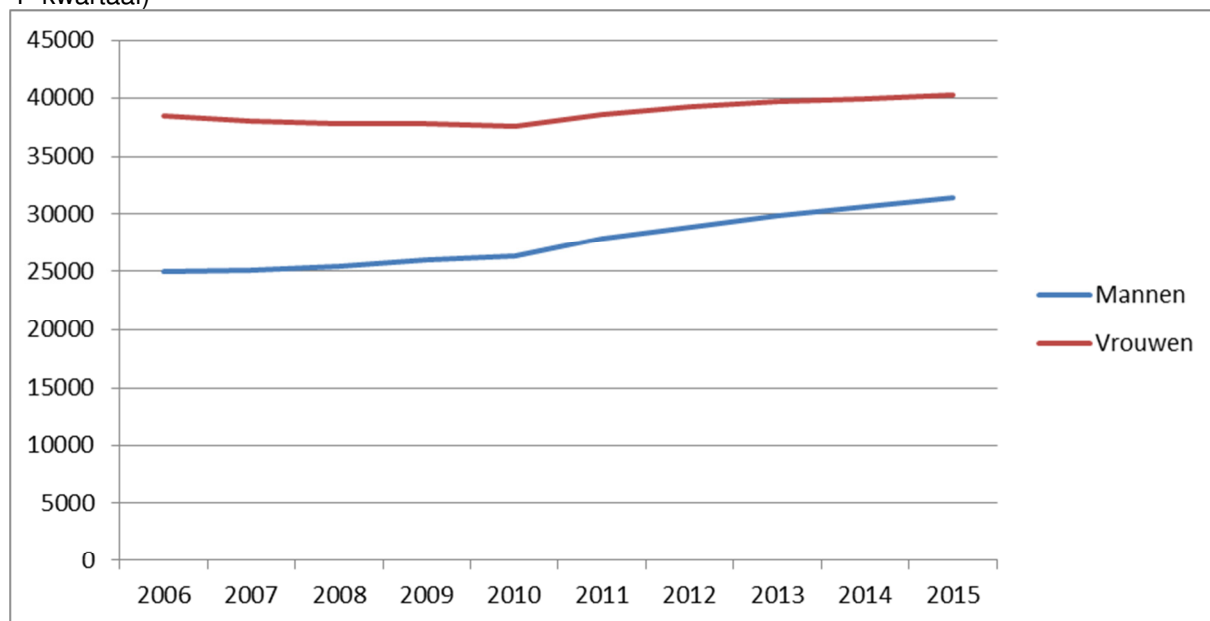

Bron: CBS Statline, januari 2016,

3.1.7 Ouderdomsuitkeringen

De uitkering bij het bereiken van een bepaalde leeftijd wordt verstrekt op grond van de Algemene Ouderdomswet. De AOW is een volksverzekering tegen de financiële gevolgen van niet werken als gevolg van ouderdom. In principe is iedereen die de leeftijd van 65 jaar nog niet heeft bereikt en in Nederland woont, verzekerd voor de AOW. Vanaf 2013 wordt de leeftijd waarop man een AOW-uitkering kan krijgen met enkele maanden verhoogd. In 2016 is deze leeftijdsgrens 66 jaar. In figuur 3.12 is het aantal verstrekte AOW-uitkeringen weergegeven uitgesplitst naar geslacht. Vanaf 2006 is het aantal verstrekte uitkeringen toegenomen; bij vrouwen met 5% en bij mannen met 26%.

Figuur 3.12 Totaal aantal verstrekte AOW-uitkeringen in Den Haag 2006-2015, naar geslacht (in het 4^e kwartaal)

Bron: CBS Statline, februari 2017

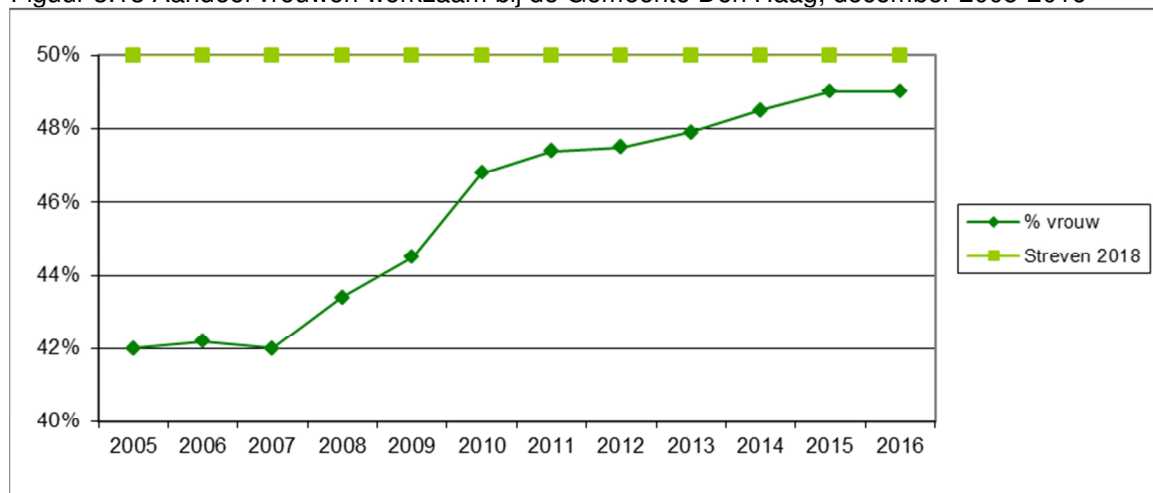
3.2 VROUWEN IN DIENST BIJ DE GEMEENTE DEN HAAG

Als goede werkgever wil de gemeente Den Haag gelijke kansen bieden aan alle groepen in de samenleving. Een goede diversiteit naar man-vrouw, culturele achtergrond, levens- en arbeidservaring levert betere kansen op een gedegen beleidsvoorbereiding en een beter contact met burgers, instellingen en bedrijven. In 2016 is de nota 'Diversiteitsaanpak gemeentelijke organisatie' bekrachtigd. Deze nota beschrijft de voortgang op het huidige diversiteitsbeleid en de nieuwe maatregelen die hierbij horen. De maatregelen in deze aanpak zijn in 2015 al gestart en lopen tot 2018. Er wordt op dit moment gewerkt met een brede aanpak van diversiteit, waarin we inzetten op biculturelen, vrouwen, jongeren, lhbt en arbeidsbeperkten. In deze paragraaf zoomen we in op de vrouwen.

Samenstelling en ontwikkeling personeelsbestand

Van alle werknemers bij de Gemeente Den Haag is 49% vrouw (december 2016). Dit is identiek aan vorig jaar (zie figuur 3.13), maar nog net onder het streven dat in 2018 het percentage vrouwen in het personeelsbestand tenminste 50% bedraagt.

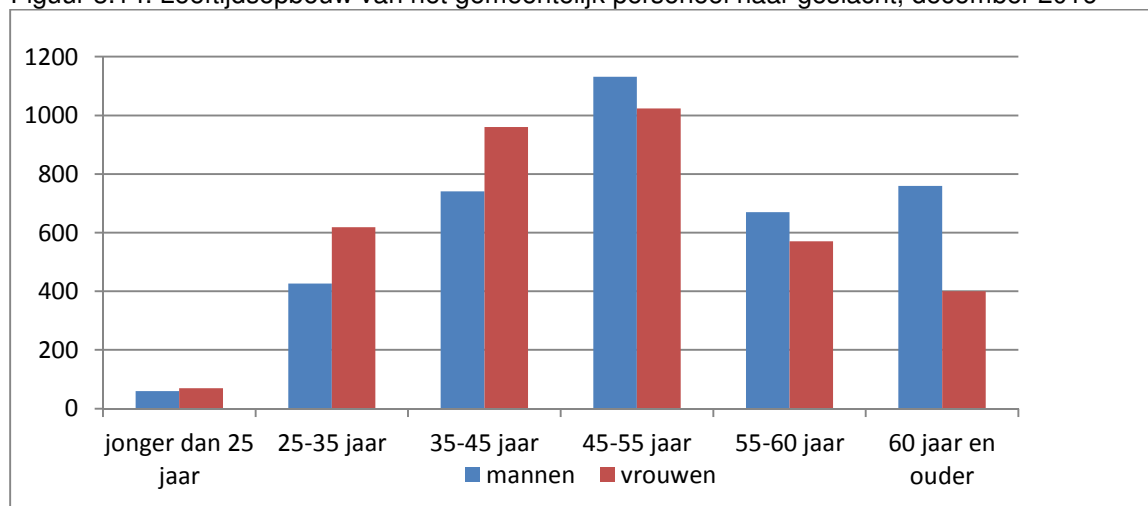
Figuur 3.13 Aandeel vrouwen werkzaam bij de Gemeente Den Haag, december 2005-2016

Bron: Oracle HR, BSD, januari 2017

De gemiddelde leeftijd van de medewerkers was eind 2016 47,2 jaar. Dit betekent een verhoging van bijna 2 jaar in vergelijking met 2010. Toen bedroeg de gemiddelde leeftijd 45,5 jaar. De gemiddelde leeftijd van de vrouwen is 45,6 jaar; die van de mannen 48,8 jaar. Figuur 3.14 laat de leeftijdsopbouw zien.

Figuur 3.14. Leeftijdsopbouw van het gemeentelijk personeel naar geslacht, december 2016

Bron: Oracle HR, BSD, januari 2017

De gemiddelde diensttijd bij de gemeente is 15 jaar. Vergelijken met 2015 is dit een daling van een jaar. De gemiddelde diensttijd kent een verschil tussen mannen en vrouwen: vrouwen 14 jaar en mannen 16 jaar.

Van de medewerkers werkt 39% in deeltijd. Dit is ten opzichte van 2015 iets gestegen. Vrouwen werken vaker in deeltijd dan mannen (resp. 60% en 19%).

Vrouwen in topfuncties

Het aandeel vrouwen in topposities (schaal 14 en hoger) is in de periode 2005-2015 bijna verdubbeld. Eind 2016 was dit percentage 30%. Dit ligt nog 5 procentpunten onder het streefpercentage van 35% vrouwen in 14-plus functies. Het aandeel vrouwen in de functieschalen 9 t/m 13 ligt eind 2016 op 47,8%. Dat is bijna 12 procentpunt hoger dan in 2005.

Figuur 3.15. Ontwikkeling van het percentage vrouwen in hogere en topposities, 2005-2016

Bron: Oracle HR, BSD, januari 2017

In de middelbare beroepen is het aandeel vrouwen het hoogst (60%). De afgelopen jaren is dit percentage iets toegenomen. In de elementaire beroepen is het aandeel daarentegen iets afgenomen.

Tabel 3.5 Percentage vrouwen werkzaam bij de Gemeente Den Haag per salarisschaal, 2007-2016

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Elementaire beroepen 1 t/m 3	16	17	16	16	16	15	18	18	17	17
Lagere beroepen 4 t/m 6	44	45	45	48	47	47	46	47	47	46
Middelbare beroepen 7 t/m 8	53	54	55	57	58	59	59	58	60	60
Hogere beroepen 9 t/m 13	38	40	42	42	43	43	45	46	47	48
Topfuncties 14+	21	24	23	29	27	27	26	26	29	30
Gehele gemeente	42	44	45	47	47	48	48	48,5	49	49

Bron: Oracle HR, BSD, januari 2017

3.3 BEVORDEREN VAN MAATSCHAPPELIJKE PARTICIPATIE VAN VROUWEN

Een belangrijke voorwaarde om te emanciperen is het goed spreken van de Nederlandse taal. In Den Haag wordt hierover binnen de Haagse Taalketen samengewerkt met allerlei Haagse organisaties. Veel van deze activiteiten zijn specifiek gericht op vrouwen of hebben speciale aandacht voor vrouwen, namelijk Taal in de Buurt en Taal aan Zee.

3.3.1 Taal in de Buurt

Met het project Taal in de Buurt stimuleert de gemeente maatschappelijke (vrijwilligers-)organisaties om laagdrempelig taallessen (NT2) en conversatielessen aan te bieden aan Hagenaars voor wie Nederlands niet de moedertaal is. Het startniveau, de ambitie, de vaardigheden en de motieven om Nederlands te leren zijn bij deelnemers verschillend. Daarom zijn er bij Taal in de Buurt twee vormen van taalonderwijs met een verschillend niveau: NT2-lessen en conversatielessen. Vanaf 2016 is het concept Taal in de Buurt vernieuwd. Een evaluatie hiervan wordt voor het zomerreces van 2017 verwacht waarin ook gegevens over de deelname van het aantal vrouwen is opgenomen.

3.3.2 Taal aan Zee

Taal aan Zee verzorgt in Den Haag een laagdrempelig en gedifferentieerd educatief aanbod voor geïsoleerde anderstalige vrouwen, vluchtelingen, asielzoekers en andere migranten en/of laaggeletterden om hun zelfredzaamheid te versterken en hun deelname aan de samenleving te bevorderen. De lessen vinden zowel individueel als groepsgewijs plaats.

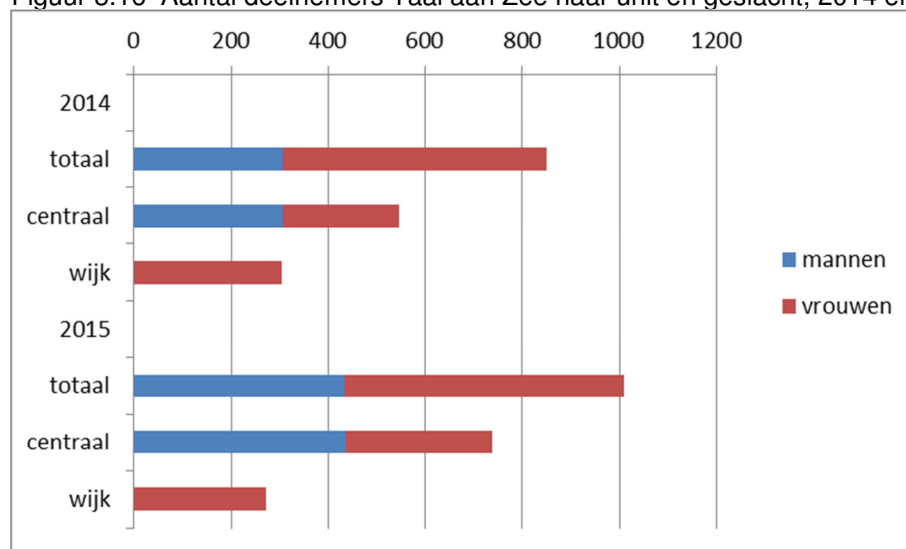
Taal aan Zee heeft twee uitvoerende units, 'Centraal' en 'In de wijk': 'Centraal' verzorgt cursorische educatie en 'Taal op Maat' voor vluchtelingen en asielzoekers. 'In de wijk' verzorgt lessen op maat in de wijk voor geïsoleerde, anderstalige vrouwen. In totaal hebben in 2015 1010 cursisten deelgenomen. In 2014 waren er 851 cursisten. De toename is vooral het gevolg van een grote groep alleenstaande, jonge Eritrese mannen die in 2015 cursist zijn bij de unit 'Centraal'. Het percentage vrouwen is daarom ook gedaald van 64% naar 57%. Dat de vrouwen ruim in de meerderheid zijn bij Taal aan Zee is logisch. De lestrajecten van de unit 'In de wijk' zijn alleen bedoeld voor vrouwen. In de unit 'Centraal' zijn alle groepen gemengd, hoewel er iets meer mannelijke dan vrouwelijke cursisten zijn.

Tabel 3.6 Aantal deelnemers Taal aan Zee naar unit en geslacht, 2014 en 2015

	totaal 2014	% vrouw	totaal 2015	% vrouw
Totaal	851	64%	1.010	57%
Centraal	547	44%	739	41%
In de wijk	304	100%	271	100%

Bron: jaarverslag Taal aan Zee 2015

Figuur 3.16 Aantal deelnemers Taal aan Zee naar unit en geslacht, 2014 en 2015

Bron: jaarverslag Taal aan Zee 2015

In 2015 kregen 271 geïsoleerde vrouwen (deelnemers) Nederlandse les aan huis of in een klein groepje dichtbij huis, bijvoorbeeld op school van de kinderen. Voor vrouwen door vrouwen. Dit aantal ligt lager dan in 2014 (304). Dit is vooral het gevolg van een daling van het aantal deelnemers die lessen aan huis krijgen.

Tabel 3.7 Aantal deelnemers unit 'in de wijk' naar soort les, 2014 en 2015

	2014	2015
Totaal in unit 'In de wijk'	304	271
Waarvan Thuisles	154	131
Op locatie in de buurt	150	140

Bron: jaarverslag taal aan Zee 2015

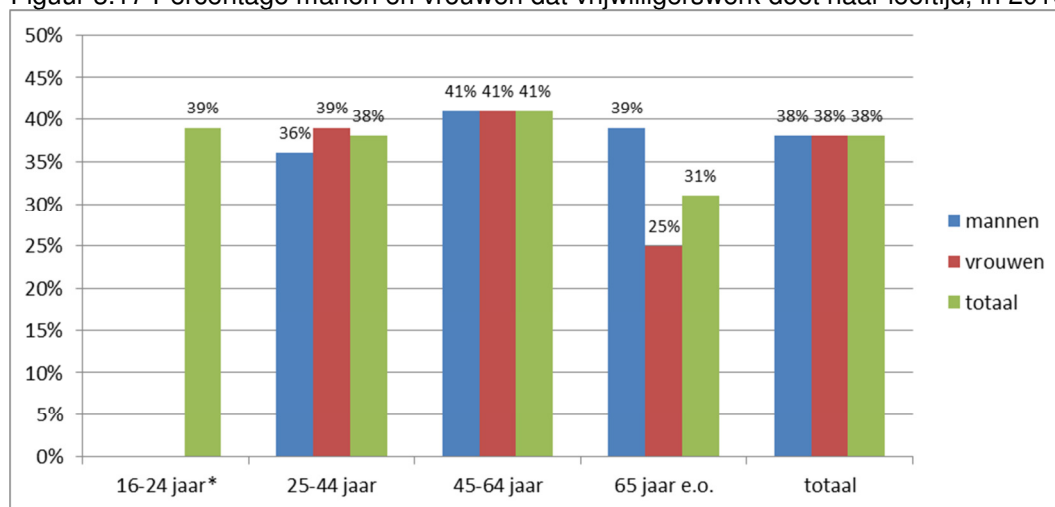
Het doel van de lessen thuis en in de buurt is het zodanig vergroten van de redzaamheid dat vrouwen kunnen doorstromen naar vervolgvacatures en daarmee van trede 1 naar trede 2 stijgen op de participatieladder. Van de 161 vrouwen die in 2015 door- of uitstroomden, liggen de doorstroom- en redzaamheidscijfers met 74% in 2015 3% hoger dan in het jaar ervoor.

3.3.3 Vrijwilligerswerk

Vrijwilligerswerk is niet alleen een belangrijke bouwsteen van onze samenleving, maar het doen van vrijwilligerswerk kan ook een manier zijn om mensen deel te laten nemen aan de samenleving. Bijna twee vijfde (38%) van de Hagenaars van 16 jaar en ouder heeft het afgelopen jaar wel eens vrijwilligerswerk gedaan. Er is geen verschil tussen mannen en vrouwen.

Wanneer ook naar leeftijd wordt gekeken, zien we met name een verschil tussen mannen en vrouwen in de hoogste leeftijdscategorie. Vrouwen van 65 jaar en ouder doen duidelijk minder vaak vrijwilligerswerk (25%) dan mannen in deze leeftijdscategorie (39%).

Figuur 3.17 Percentage mannen en vrouwen dat vrijwilligerswerk doet naar leeftijd, in 2016

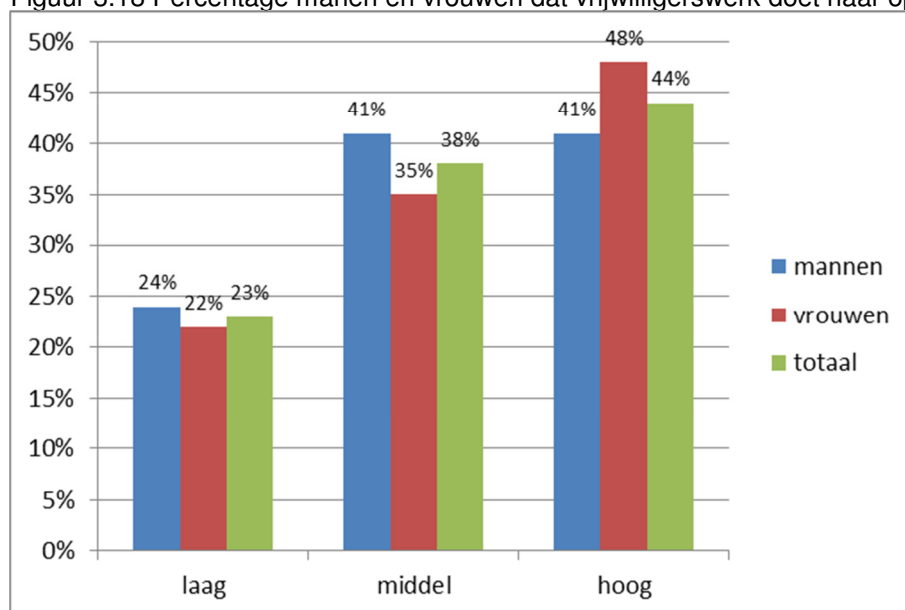

*Het aantal respondenten in de leeftijd van 16-24 is te klein om een uitsplitsing te maken.

Bron: Stadsenquête 2016

Hagenaars met een lager opleidingsniveau doen duidelijk minder vaak vrijwilligerswerk dan Hagenaars met een middel of hoog opleidingsniveau (zie figuur 3.18). Met name bij vrouwen zien we dat hoe hoger het opleidingsniveau, hoe hoger het aandeel dat vrijwilligerswerk doet.

Figuur 3.18 Percentage mannen en vrouwen dat vrijwilligerswerk doet naar opleidingsniveau, in 2016

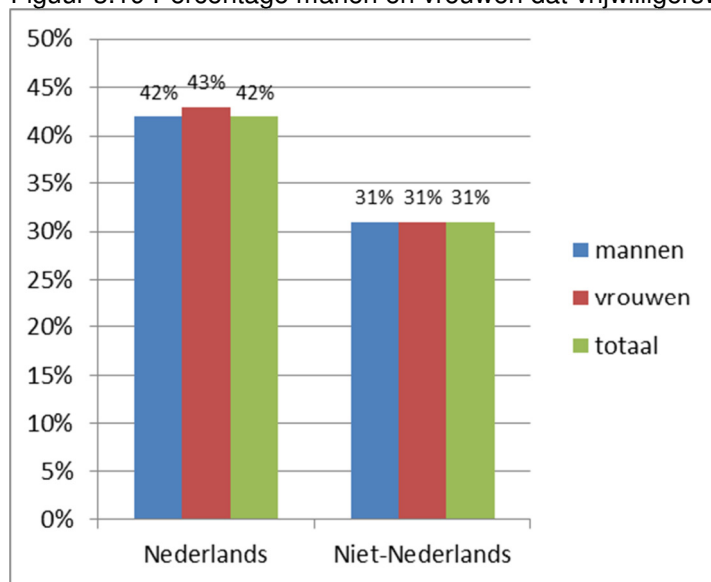

Bron: Stadsenquête 2016

Er is een duidelijk verschil tussen Hagenaars van Nederlandse afkomst en Hagenaars met een migrantenafkomst. Deze laatste groep doet duidelijk minder vaak vrijwilligerswerk (31%) dan Hagenaars van Nederlandse afkomst (42%). Met name Hagenaars van niet-westerse afkomst doen minder vaak vrijwilligerswerk dan Hagenaars van Nederlandse afkomst.

Wanneer naar de combinatie van etniciteit en geslacht wordt gekeken, blijkt dat er nauwelijks een verschil is tussen mannen en vrouwen. Bij beide groepen is er een duidelijk verschil tussen Hagenaars van Nederlandse en Hagenaars van niet-Nederlandse afkomst.

Figuur 3.19 Percentage mannen en vrouwen dat vrijwilligerswerk doet naar afkomst, in 2016

Bron: Stadsenquête 2016

3.4 MANTELZORG

Mantelzorg is onbetaalde zorg voor zieke of gehandicapte familieleden of vrienden. Het gaat bij mantelzorg om intensieve zorg voor langere tijd. De term mantelzorg is niet bij iedereen bekend; bij de allochtone Hagenaars is deze term minder bekend dan bij de autochtone Hagenaars.

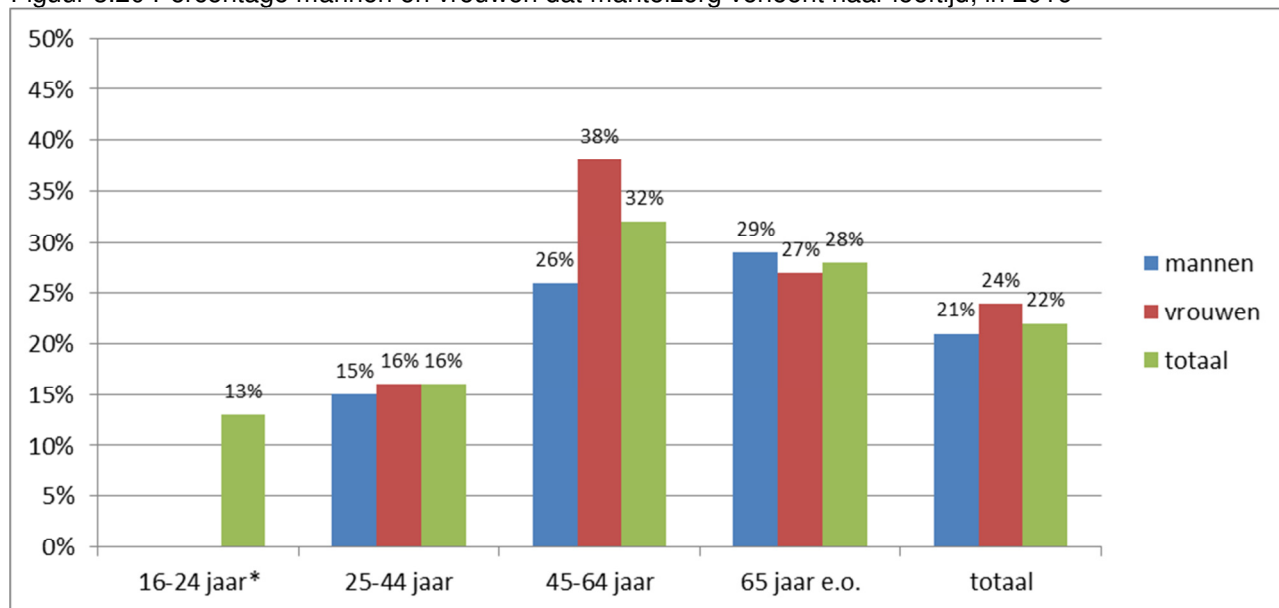
In Den Haag verleent ruim één vijfde (22%) van de inwoners (van 16 jaar en ouder) mantelzorg aan een familielid, vriend of buurtgenoot. 30% van de mantelzorgers verleent deze zorg aan een ouder of schoonouder.

Een groot deel van de mantelzorgers verleent intensieve mantelzorg. Ruim een kwart (28%) van de mantelzorgers voelt zich tamelijk zwaar belast tot overbelast. 82% van de mantelzorgers geeft aan dat de zorg wel te combineren is met de primaire dagelijkse bezigheden, zoals werk, opleiding, en gezin. Tweederde (36%) van de mantelzorgers heeft behoefte aan ondersteuning.

Vrouwen lijken iets vaker mantelzorg te verlenen dan mannen (resp. 24% en 21%), maar dit verschil is niet significant. Alleen in de leeftijd van 45-64 jaar zien we een heel duidelijk verschil tussen het aandeel vrouwen (38%) en mannen (26%) dat mantelzorg verleent, zoals in figuur 3.20 te zien is.

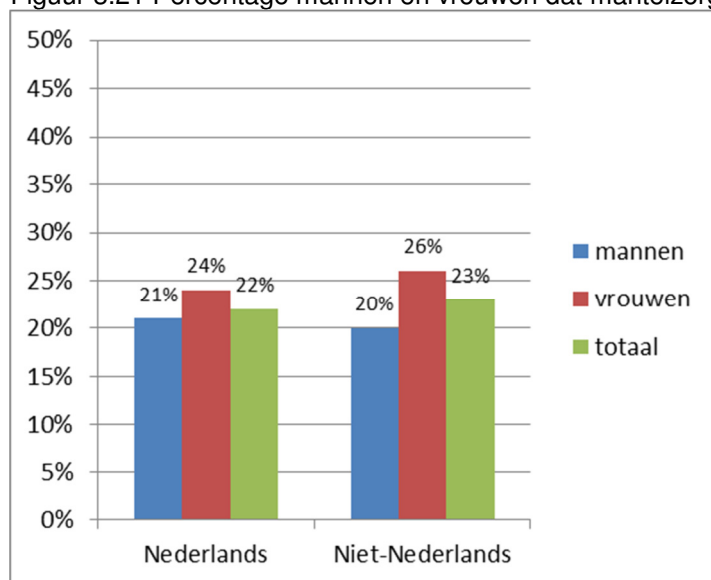
Hagenaars van Nederlandse afkomst verlenen even vaak mantelzorg dan Hagenaars van niet-Nederlandse afkomst (zie figuur 3.21) Dit geldt zowel voor mannen als voor vrouwen.

Figuur 3.20 Percentage mannen en vrouwen dat mantelzorg verleent naar leeftijd, in 2016

*Het aantal respondenten in de leeftijd van 16-24 is te klein om een uitsplitsing te maken.
Bron: Stadsenquête 2016

Figuur 3.21 Percentage mannen en vrouwen dat mantelzorg verleent naar afkomst, in 2016

Bron: Stadsenquête 2016

4 Lesbiennes, homoseksuelen en transgenders.

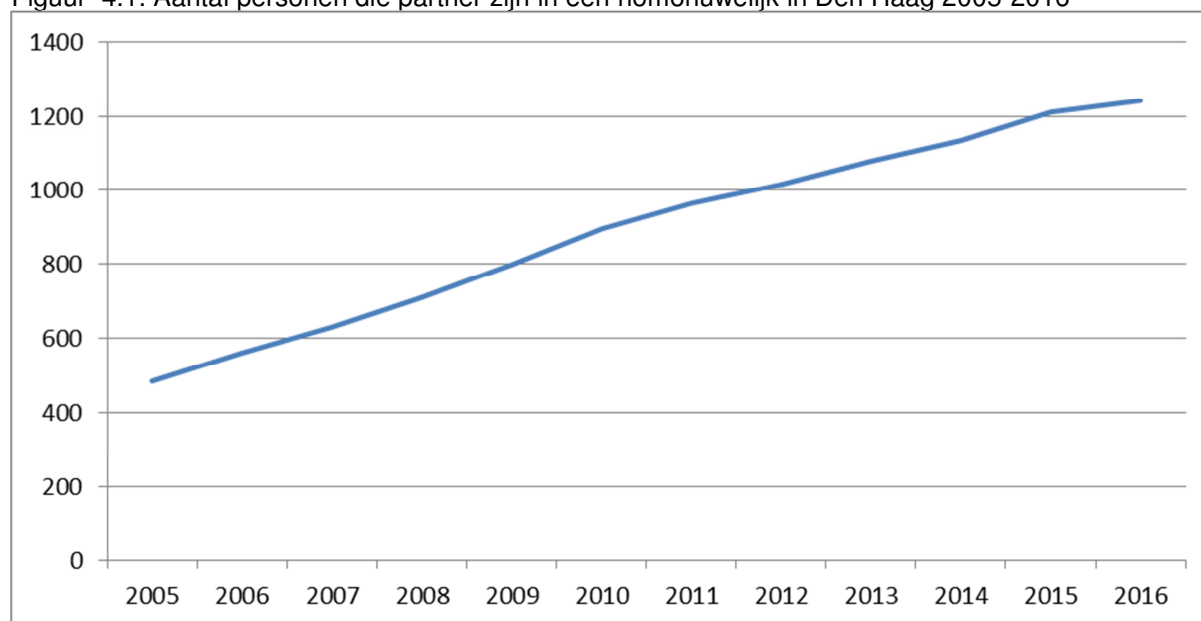
In de Nota Emancipatie is gesteld dat homo's, lesbiennes, biseksuelen en transgenders (LHBT's) zich in Den Haag zelfbewust en zichtbaar moeten kunnen manifesteren. Homo-emancipatie onderscheidt zich van vrouwen- en mannenemancipatie in die zin dat hier de nadruk ligt op gelijkgerechtigdheid, sociale acceptatie en veiligheid.

Over het aantal homo's, lesbiennes, biseksuelen en transgenders in Den Haag is weinig bekend. Het enige gegeven wat bekend is, is het huwelijken tussen hetzelfde geslacht in Den Haag.

4.1 HUWELIJK TUSSEN HETZELFDE GESLACHT

Sinds 2001 is het mogelijk om als twee personen van het zelfde geslacht te trouwen. In onderstaande figuur is het aantal personen weergegeven die in den Haag wonen en partner zijn in een huwelijk van gelijk geslacht. In de periode 2005-2016 is het aantal personen in een huwelijk tussen gelijk geslacht gestegen van 486 naar 1.243.

Figuur 4.1. Aantal personen die partner zijn in een homohuwelijk in Den Haag 2005-2016

Bron: DHIC/DPZ

Bij het CBS zijn gegevens over afgesloten huwelijken en geregistreerd partnerschap in Nederland beschikbaar. In de onderstaande tabel zijn deze aantallen weergegeven over de periode 2009-2015.

Tabel 4.1 Aantal gesloten huwelijken tussen personen van hetzelfde geslacht in Nederland

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Huwelijk tussen mannen	573	660	601	544	522	532	647
Huwelijk tussen vrouwen	785	694	754	741	700	727	749
Geregistreerd partnerschap tussen mannen	221	234	235	217	208	201	202
Geregistreerd partnerschap tussen vrouwen	274	253	246	218	199	200	239

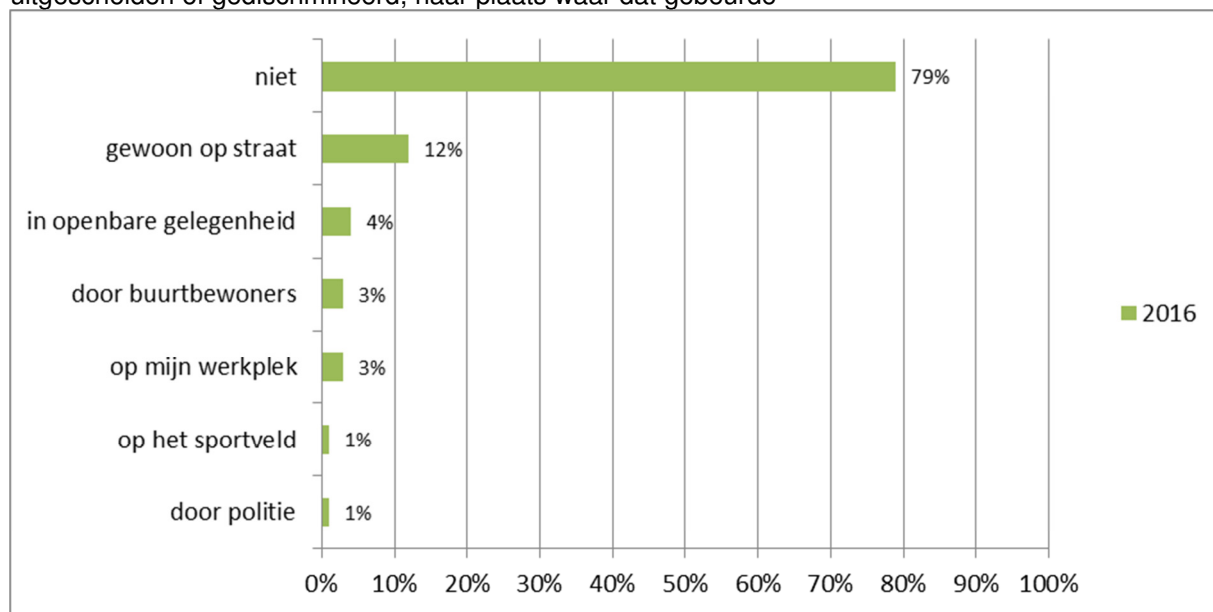
Bron: CBS StatLine februari 2017

4.2 DISCRIMINATIE

Uit de Stadsenquête blijkt dat in 2016 21% van de Hagenaars in het afgelopen jaar wel eens is uitgescholden of gediscrimineerd. Meestal gebeurt dit schelden of discrimineren op straat of in een openbare gelegenheid (zie figuur 4.2).

Mannen en vrouwen hebben hier in gelijke mate mee te maken. Als we kijken naar afkomst, lijken Hagenaars met een niet-Nederlandse afkomst iets vaker (23%) uitgescholden of gediscrimineerd te zijn dan Hagenaars met een Nederlandse afkomst (19%), maar het verschil is niet significant.

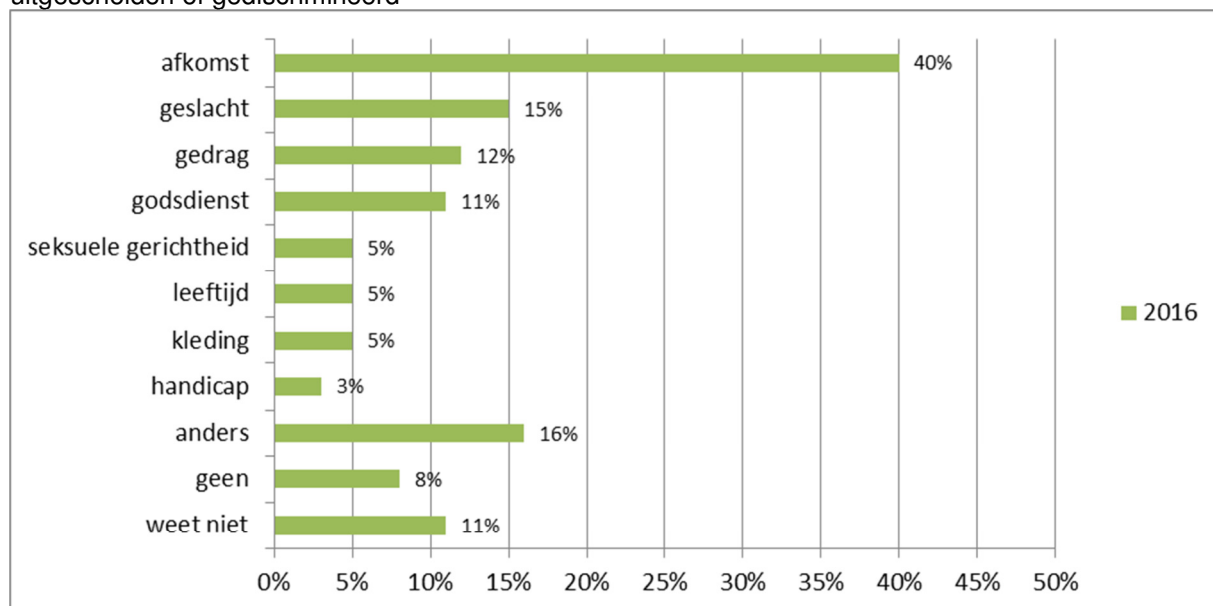
Figuur 4.2 Percentage Hagenaars van 16 jaar en ouder dat het afgelopen jaar wel eens is uitgescholden of gediscrimineerd, naar plaats waar dat gebeurde

Bron: Stadsenquête 2016

Respondenten zijn vooral gediscrimineerd of uitgescholden vanwege hun afkomst (40%) (zie figuur 4.3). Geslacht (15%), gedrag (12%) en godsdienst (11%) worden ook meerdere keren genoemd als reden. Van de respondenten zegt 5% wel eens te zijn uitgescholden of gediscrimineerd vanwege de seksuele gerichtheid.

Figuur 4.3 Redenen waarom Hagenaars van 16 jaar en ouder het afgelopen jaar wel eens zijn uitgescholden of gediscrimineerd

Bron: Stadsenquête 2016

4.3 BELEIDSACTIVITEITEN

De gemeente Den Haag werkt met verschillende organisaties samen om de acceptatie van homoseksualiteit te bevorderen. Samenwerkingspartners zijn onder andere het COC Haaglanden, De Kringen regio Haaglanden, Stichting Rainbow, het bureau Discriminatiezaken, de Haagse welzijnsinstellingen, religieuze instellingen en migrantenorganisaties. In onderstaande tabel is vermeld welke acties de afgelopen vier jaar zijn georganiseerd en hoeveel mensen daarmee zijn bereikt.

Tabel 4.2 Uitgevoerde acties in het kader van het Haagse LHBT-beleid

	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Aantal voorlichtingsbijeenkomsten georganiseerd door migrantenorganisaties - totaal aantal deelnemers aan die voorlichtingsbijeenkomsten	18 1.400	16 1.500	17 1.750	18 1.800	21 2.100	24 2600
Aantal voorlichtingsbijeenkomsten op scholen georganiseerd door het COC (2 uur per keer)	70	70	70	70	70	75
Aantal debatten georganiseerd door het 5 mei Comité - totaal aantal deelnemers aan die debatten	15 1.600	15 1.800	15 1.800	0	0	0
Aantal georganiseerde evenementen speciaal voor doelgroep - totaal aantal deelnemers aan die evenementen	1 250	2 550	3 1.500	3 1.500	5 2.500	4 3500

Bron: Dienst OCW, beleidsafdeling Participatie, februari 2016